

DOMOVINA

Izhaja vsak petek.
Naročnina za tekoče leto 12 K, za polovico 6 K.
Posamezne številke 24 vin.

Uredništvo: Mestni trg št. 17, II.
Upravništvo: Sodna ulica št. 6, pritličje desno.
Inserati po dogovoru.

*Oj budite, što još niste bili:
Jedan narod sam po sebi čili,
pa će biti, što je negda bilo!*

Petar Preradović
(»Kraljević Marko«).

Marec l. 1848.

Predpust l. 1848. je bil nenavadno vesel. V Pragi — pravijo — je bil tako živahen, kakor še nikoli. Vse je plesalo. Naenkrat je padla v ta veseli predpust novica, da gre po Evropi nenavaden ples — revolucija.

Začelo se je v Parizu, kjer je padel nezmožni kralj, Ludvik Filip — in to je bilo znamenje za vso Evropo. Razmere so bile že davno zrele. V Prago je prišla ta vest dne 29. februarja — policija jo je skušala prikriti — toda ni se ji posrečilo. Že 3. marca je imel Košut v Budimpešti svoj slaven govor, kjer je zahteval, naj se da vsem avstrijskim deželam ustava. Nemci so se zbrali 5. marca v Heidelbergu in so se posvetovali o sklicanju drž. zbora v Frankfurt. V Italiji je izbruhnila splošna vstaja. V Pragi je prišlo 11. marca do t. zv. »Svetovaclavskega shoda«, kjer so se zbrali na posvetovanje Čehi, da zahtevajo svoje pravice. Dne 15. marca je počilo na Dunaju — par dni na to v Gradcu in odmevi teh dogodkov so segli tudi v našo mirno Ljubljano.

Sedemdesetletnico teh dogodkov so slavili te dni vsi narodi, ker ti dogodki v »marcu l. 1848.« pomenijo zgodovinski mejnik v razvoju Evrope. Za kmeta je bil ta čas posebno važen, odpravljeni sta bili tlaka in desetina, bilo je konec tisočletnega robstva, v katerem je naš slovenski kmet moral tlačaniti nemški gospodi, ki se je pasla po gradovih. Enako važen pa je ta čas za narod, kajti tu smo prvič stopili pred svet kot Slovenci, ki zahtevamo svoje narodne pravice. Nismo bili pripravljeni na te velike dogodke, zato so bili naši uspehi manjši, nego bi jih bili mogli doseči. Dobili smo le par obljub in smo bili odpravljeni. Kljub temu je treba zopet in zopet opozarjati na ta čas, ker od tega leta začnemo svoje narodno politično življenje.

Dogodki onih časov so za nas zanimivi in — poučni. Ko je bilo treba nastopiti — smo šele iskali svoj narodni program. Nismo imeli v rokah niti svoje zgodovine, niti jasnih podatkov o svojem položaju. To je posebno vplivalo na našo narodno mejo, kjer so Nemci nastopili z grmečim programom o svobodi.

Takrat (l. 1848.) so se namreč Nemci objemali s Slovani, imeli so z nami le eno željo — svobodo. V Pragi n. pr. so govorili in glasovali za vse one zahteve, ki jih obsega — sedanja »majniška deklaracija«. Par mesecev nato pa so Nemci svobodo razumeli popolnoma drugače, — namreč le za sebe — in so se z vso silo vrgli proti nam. Isto

so storili Madžari. Ko so potem nastopili proti njim Rusi in Hrvati pod Jelačičem, se je zgodil s tem preobrat, katerega posledice nosimo še danes. Imamo lepo delo od prof. Apaha »Slovenci in l. 1848.«, toda nekatera vprašanja bi bilo treba posebej pojasniti.

Češki listi so proslavili »11. marec 1848.« z lepimi članki. Hoteli so sklicati v proslavo velik shod, pa je bil prepovedan. Ako bodo pozneje zgodovinarji pisali o napredku, bodo lahko napisali stavek: Svetovaclavski shod leta 1848. se je lahko vršil, 70 let pozneje pa se ni smel s shodom proslaviti niti njegov spomin.

Napredek od leta 1848. je prinas samo v tem, da smo v težkih bojih vzgajali svoj narod, da smo si ustvarili svojo kulturo in da smo prebudili narodno zavest v najširših vrstah. Država sama pa ni napredovala — njeni glavni vodniki Nemci in Madžari so zaslegli ono t. zv. svobodo zase in so jo v imenu kulture odrekli drugim. Ta nestrpnost in sovražstvo do drugih narodov je prinesla mnogo notranjih bojov, na zadnje pa je iz tega nastala — svetovna vojna.

Kaj je sledilo za marčnimi dnovi l. 1848., je vsakemu znano. Žrtve, ki so takrat padle — zaslužijo hvaležen spomin. Toda potomci teh bojevnikov iz leta 1848. niso vredni svojih prednikov.

Slovani so kmalu zapazili, da jim preti nevarnost, zato so se začeli vezati. Tako je prišlo do »Slovanskega shoda« v Pragi o binkošti l. 1848., o čemer bomo ob priliki obletnice še pisali. Slovence je tam zastopal Stanko Vraz.

Marsikje po Slovenskem žive še spomini na to dobo. Bilo bi dobro, da se zapišejo in ohranijo bodočnosti.

Dogodki leta 1848. so dokaz, da more človeštvo izboljšati svoje razmere le v slogi in bratstvu, na podlagi skupnih dolžnosti in enakih pravic. Ko smo pred 70 leti v to verovali, smo bili izdani. Ali bodo naši sosedje spoznali, da le pravica ustvarja možnost življenja in da vsako nasilje vodi k prelivanju krvi?

Ako bi bili v 70. letih ti ljudje, ki so se v marcu leta 1848. bojevali za skupno svobodo, kulturno napredovali — bilo bi nemo goče to, kar se zdaj godi na svetu.

Zato za naše narodne sovražnike spomin na marec 1848. ne bo brez trpkih očitkov. Njih dedje so se borili za svobodo, in njih vnuki?

Mi pa se z veseljem spominjamo onih dni, ki so Evropi obetali novo življenje. Bili smo mal del velike celote, vzrastli smo v težkih bojih v krepek narod — in danes imamo jasno pred seboj cilj, ki smo ga slutili že v letu 1848.

Takrat se je začel na Hrvatskem in pri nas boj za Jugoslavijo, ki bo pomenil končno zmago naših bojov od marca l. 1848.

Nemci na Ruskem.

Nemci gredo na Rusko. Na severu in na jugu. Na severu gredo zato, ker Rusi niso hoteli podpisati miru, na jug gredo zato, ker so ga podpisali. Kako se imenuje tak »pohod« — bomo povedali čez eno leto. Rusi so ugovarjali, češ, da so bili znasiljeni — toda take stvari dandanes nimajo veljave, sicer pa: kdor dviga roke v zrak, kadar mu drugi praznijo žepe, — naj se ne pritožuje. Kdor ne brani svoje hiše pred roparji, naj se ne čudi, če ga bodo okradli.

Zalostno je, da pri tem trpi ruski narod, ki nosi na sebi grehe prejšnje in sedanje vlade. Toda ruski narod je preživel že hujše stvari in bo prenesel tudi to katastrofo. Iz te bridke skušnje izide šele ruski narod: svoboden, resničen, slovanski. Kakor je začela nemška misel vstajati šele takrat, ko je vsa Nemčija ležala pred nogami mogočnega Napoleona — tako izide Rusija kot res narodna država šele iz tega velikega ponižanja.

Kje je bila Nemčija pred bitvo pri Lipskem? Ni je bilo — Napoleon je vladal po vsej Nemčiji. A l. 1813. so Rusi Nemčijo osvobodili. Brez Rusov bi ne bil nihče premagal Napoleona — Rusi so ga užugali in so darovali Nemcem svobodo. Od l. 1813. se začnjenja sedanja Nemčija.

Poljski pesnik Mickiewicz pravi, da vsak ljubi domovino šele tedaj, ko jo je izgubil. To se je zgodilo povsod. Rus ni mogel razumeti, zakaj naj bi se pretepal za kos zemlje. Imel je je preveč. Bil je, kakor bogat dedič, ki ne ve, kam z denarjem in ga razmetava, dokler vsega ne zapravi. Šele, ko ruski narod spozna, kaj je domovina — postane iz njega zdrav narod, ki bo eden največjih narodov na svetu. Vse, kar se godi zdaj, je samo prehod.

Velika ironija je, da je Rusija rešila Nemčijo, Avstrijo in Bolgarijo — in danes sprejema zahvalo za svoje žrtve. Nemčijo je rešila v bojih z Napoleonom, ki so se končali z glavno zmago pri Lipskem (1813), Avstrijo l. 1849., ko je ruska armada premagala puntarske Madžare in Bolgarijo l. 1875., ko so ruski vojaki v imenu krščanstva umirali in zmrzovali na balkanskih gorah, na Šipki in drugod, da bi rešili »slovanske brate« izpod turškega jarma. Danes te tri države v družbi s Turki — delé Rusijo. Dobrota je sirota — pravi pregovor. Najbolj velja to o politiki.

Vse to more razumeti samo oni, ki je globlje pogledal v rusko dušo in zgodovino. Cesar Viljem je rekel, da jo je zmagal nemški meč. To je površno pojmovanje. Vzroki leže mnogo bolj v Rusiji sami. Skušnja je trda — toda oni, ki gledajo v sedanost in v bodočnost z jasnimi očmi, ne morejo tajiti, da bo tam, kjer zdaj odločuje nemški meč, nekoč odločeval drugi in da bo zgodovina

takrat po pravcu razsodila — kje je bila pravica in kje — krivica.

Nemci so pisali knjige o socializmu, anarhizmu itd., a v življenju tega niso uveljavili. Rus pa je v svoji lahkovernosti vse verjel in je mislil, da je vse res, kar napiše Nemec. Niti zapazil ni, da je svobode drugod še manj, nego pri njem doma. Tako je ruska mladina nosila nemštvo v Rusijo, in začel se je boj med absolutizmom in anarhijo — oba sta v tej vojni propadla in narod trpi sedaj za grehe starih in mladih.

Nemci niso prvič v Rusiji. Širili so se tam že v davnem času, ko še ni bilo silne ruske države. Naseljevali so se ob bregu baltskega morja in so prišli prav do Njeve. Tam jih je l. 1224. razbil ruski knez Vazilij Njevski in je za enkrat odvrnil nevarnost.

Toda Nemci so se preoblekli v obleko nemškega viteškega reda in so se držali v teh pokrajinah pod pretvezo, da morajo širiti kristjanstvo med pogani. Njih glavna sila je bila na Litvi. Postajali so neznosni. Tu je zbral poljski kralj Jagelo svoje viteze — prišel mu je na pomoč tudi slavni vodja čeških husitov Jan Žižka — in l. 1410. so bili križarji v veliki težki bitki popolnoma premagani. Od te dobe so Poljaki prevzeli obrambo zapadne meje slovanstva — toda bili so preslabo organizirani in premalo so videli, odkod jim preti nevarnost. Po miru Westfalskem (1648) je prišla posest prejšnjih križarjev in z njimi nekdanja slovanska braniborska zemlja pod Pruse. Od te dobe se začelja novo širjenje Nemcev proti Rusiji. Vrata so jim bila odprta. Posebno ko je Peter Veliki hotel Rusijo poevropiti in je rabil delavnih in učenih ljudi, so se začeli naseljevati Nemci. Dobili so visoka državna mesta. Nastala je sploh moda, da mora vsaka boljša ruska družina imeti nemškega učitelja. Ti učitelji so s protekcijo pozneje navadno zasedli visoka mesta na dvoru, v ministrstvu in v armadi.

Tako se je širilo Nemštvo po Rusiji in med Rusi ni bilo odpora, ker je bilo prostora za vse dovolj. In Rus je sploh dober človek — celo všeč mu je bil Nemec, ker je bil podjeten. Ob Volgi so nastale cele nemške kolonije, dvor so obvladali Nemci.

Tudi v sedanji vojni se je videlo, kdo vlada na dvoru. Ta dvor ni ljubil ruskega naroda in trpljenje ljudstva je bilo tuje tem — tujcem.

Nemčija se je bala silne Rusije in se ji ni hotela zameriti. Tako je rekel Bismarck. Edina nada je bila — revolucija. V Nemčiji so se tiskale ruske revolucionarne knjige. Tam so se zbirali anarhisti, ki so bili izgnani iz Rusije. Ko bi bila taka anarhistična organizacija na Nemškem namenjena Nemčiji, bi bile tudi tam vislice igrate glavno vlogo, a tako se je rajši podpiralo ruske revolucionarnarje in se je pisalo o ruskem »absolutizmu«.

Tudi znani profesor Friedrijh pravi, da bi se morala obrniti vsa zgodovina narobe, ako bi stotimilijonski ruski narod ne vstal zopet iz svojega poloma. Kdor čita liste, vidi, da s sedanjimi dogodki ruski narod nima mnogo opraviti: prej ga je vodil carski sistem z vsemi svojimi napakami in zdaj ga vodijo židovski agitatorji, ki nimajo z narodom nič skupnega. Ruski človek se je skril in vstal bo, ko pride čas.

Nemci so torej na Ruskem — kaj prinese to Evropi, nočemo prerokovati. Prof. Vrhovec nam je rekel, naj ne pozabimo zgodovinske resnice, da je propadel vsak, kdor je prišel kot sovražnik v notranjost Rusije. Bili so tam Tataři in so propadli — prišli so Poljaki — in so propadli, pod Kremljem stoji spomenik Minina in Požarskega, dveh ruskih kupcev, ki sta dvignila narod in osvobodila Kremlj od Poljakov (l. 1612) — potem so prišli Švedi, računali so na Ukrajince, pridobili so zase znanega Mazepo, — a

so propadli — Peter Veliki jih je pobil pri Poltavi l. 1709 — potem je prišel Napoleon, — največji vojskovodja vseh vekov in je propadel — l. 1812. je Moskva uničila njegovo slavo — in sedaj, čez dobrih 100 let, so prišli Nemci na Rusko.

Ta svetovna vojna je doslej prevarala vsako prerokovanje — zato nočemo prerokovati. Zgodovinske resnice so nam samo smeri, ki nam vodijo misli. Zato pravimo: niso prvič tam in niso prvi, ki so bili tam. Vse drugo je stvar bodočnosti. Za nas je glavna stvar, da nas ne moti nobena izprememba in da trdno vztrajamo na svojem, edino pravem stališču — jugoslovanske države.

Zelo se motijo Madžari in razni drugi »učenjaki in politiki«, ako mislijo, da je naša stvar kaj izgubila vsled dogodkov na Ruskem. Kdor pozna razmere, ve, da od Rusije kakoršna je bila, ni mogel nihče ničesar pričakovati. Kar smo ljubili vedno in kar ne more nobena vojna uničiti, to je tista velika ruska duša, ki jo občuduje ves svet, to je jezik, ki je najkrasnejši jezik na svetu, (Turgenev pravi o njem, da ni mogoče verjeti, da bi tak jezik ne bil dan velikemu narodu) — to je literatura, ki stoji danes visoko nad vso evropsko literaturo. Vse to se je razvilo v kljub absolutizmu. Dostojevskij, Tolstoj, Čehov, to so imena, ki jih časti ves kulturni svet — to so predstavitelji ruskega naroda — in to je ves t. zv. »panslavizem«, kar ga je bilo pri nas. Nemci so morali prevajati vsa ta dela in njih literatura je zadnja leta stala pod vplivi velikih ruskih mojstrov. Duševna sila in velikost teh ljudi sta nam dokaz onih neizčrpnih globočin, ki spe v ruski narodni duši. »Ako hočem najti velikega človeka, ga bom iskal na Ruskem«, — je rekel neki filozof. In ta veliki človek si je zaslužil drugačen svet nego je današnji. Trenutno ga je premagala surova sila — toda to, kar je v njem večnega, velikega, ruskega, je ostalo nepremagano in osvobojenje človeštva iz sedanjega trpljenja pride samo iz onega globokega pojmovanja evangelija, kakor ga je nam podajal največji Rus — Tolstoj. To bo končno zdravilo na rane, ki jih je zasekala vojna Evrope in Rusiji.

*Stavite se jedan do drugoga,
sjedinenim govorite glasom,
tada će se čuti vaše ime
i svet će vas nazivat njime.
Oj budite složni medju sobom,
popustite svak od svoje strane,
primite se svestranog jedinstva!*
Peter Preradović
(»Kraljević Marko«).

Austrija postani zveza narodnih držav!

Poskus za reformo ustave se ni porodil v Seidlerjevi glavi, nego se je pojavil na višjem nebu. To je znak nove dobe, duševni izraz državne krize. Nič več nismo izobčeni in veleizdajalci, ki spadajo v ječe ali na vislice! Zdaj se hočejo z nami pogajati, hočejo odnehati, hočejo nam dovoliti več, kakor se nam je od l. 1867 dalje dajalo. Toda zopet hočejo mešetariti in metati narodom le drobtine. Čehi in Jugoslavlani, a tudi že socijalni demokratje vseh narodnosti zahtevajo federalizacijo Avstrije, t. j. reformo ustave v tem smislu, da se ustvari narodne države, ki tvorijo v svoji zvezi skupno Avstrijo. Glavno glasilo nem. socijal. demokratov »Arbeiter Ztg.« na Dunaju piše: »Niti nemška meščanska politična omejenost ne more zdaj več verjeti, da bi bilo mogoče odreči Čehom državno samostojnost, katero so centralne države (Nemčija in Avstro-Ogrska) dale Fincem, Estoncem, Lotišem, Litvinincem in Ukrajincem. Vsi ti stoje glede bogastva, ljudske izomike in sile globoko pod

Čehi. Priznati to resnico je prvi in najvažnejši predpogoj ustavne reforme v Avstriji. Dokler Nemci verujejo, da ohranijo enotno državo ter da bodo mogli sami vladati v njej, da bodo mogli narode odpraviti s samoupravo po krajinah in deželah, ni mogoče misliti na reformo, ki bi državi v resnici ustrezala. Avstrija mora postati zveza narodov, med katerimi mora dobiti vsak svojo državo, svojo vladu in svoj parlament in vsak zase se mora združiti k enotni upravi skupnega gospodarskega telesa. Nikoli ni bila za tako preosnovno doba toli ugodna ko zdaj. Če nas niti dogodki na vzhodu ne vzpodbude k dejanju, potem naši stari državni ni pomagati; potem bodo imeli prav oni, ki dvomijo o njegovi sposobnosti do razvoja in življenja. Vojna je dvignila naše notranje vprašanje do višine vprašanja svetovne politike; če hočemo odvrniti antanto, ki hoče igrati vlogo osvoboditeljice naših narodov, mora Avstrija svoje narode osvoboditi sama s tem, da jim prizna državno samostojnost in enake pravice v skupni državi. Iz vojne se razvijejo čisto nova razmerja med svetovnimi narodi. Kako bomo mogli sodelovati pri ustvarjanju teh razmerij, kako bomo mogli vztrajati v teh razmerjih, če ne znamo urediti niti razmerij med narodi lastne države? V veliki svetovni zvezi svobodnih narodov, ki vznikne iz vojne groze, ni mesta več za staro Avstrijo. Če naj Avstrija še nadalje sploh obstoja, mora najprej postati zveza narodov!«

Oj, na nebo uprite oči, ne na bjednu zemlju jugoslavjanskog juga, deco...! Kad svi je dno g Boga molite, kad svi jednim glasom Slavu pjevate, kad svi jednog tjela udi ste, bud'te i vi duha jednoga!

Petar Preradović
(»Kosovo polje«).

Peter Preradović,

pesnik slovanske vzajemnosti.

(K jubileju 100. rojstnega dneva 19. t. m.)

»Zora puca, bit će dana!«

19. marca 1818. se je v Grabovnici v bjelovarski županiji na Hrvatskem narodil srbskim staršem sinček Peter. Oče mu je bil vojak, stražmešter, kasneje častnik, ki se je mnogo bojeval tekom francoske vojne. Dvajset let star, je prišel Peter na vojaško akademijo v Dunajsko Novo mesto, kjer je moral postati katoličan ter je tekom osmih let skoraj docela pozabil svoj materni jezik; zato pa se je naučil češčine. Kot častnik je prišel k slovaškemu polku v Milan v Gor. Italiji. Tam se je bavil z nemško literaturo. Šele l. 1840. ga je začel tovariš Ilirec Ivan Kukuljević, častnik ogrske garde in hrvatski pisatelj, zanimati za rodni jezik in hrvatsko književnost. Peter Preradović je začel prevajati Gunduličevega »Osmana« na nemški jezik ter peti nemške pesmi z jugoslovansko vsebino. Ko je prišel v Benetkah v družbo narodno zavednih hrvatskih častnikov ter se je sprijateljal z gorečim rodoljubom in pisateljem Spirom Dimitrovićem, pa je tudi v njem zazvenela jugoslovanska struna: začel je pesniti v srbsko-hrvatskem jeziku. L. 1843. je bil prestavljen v Zader, se oklenil ilircev in njih idej ter je postal sourednik »Zore Dalmatinske«. Že v svoji drugi pesmi, ki jo je priobčil v tem listu, je zapel pesem, ki živi v duši vseh Jugoslovancev še danes:

»Zora puca, bit će dana!«

(Zora poka, dan prihaja...)

L. 1846. je izdal prvi zbornik svojih pesmi z naslovom »Pervenci; iskreno čustvo, milozvočnost njegovih stihov, žarkost ljubezni do domovine in slovanstva v tej zbirki so Preradovića mahoma osvojile vsa srca. Postal je pesnik ljubljene! Preradović kliče v teh svojih pesmih Jugoslovane in Slovane k složnemu kulturnemu delu, k bratstvu,

edinstvu in moški neomajnosti. V pesniških simbolih in proroških napovedbah kliče nas vse, naj složno delujemo in trdno verujemo v končno zmago slovanstva.

V viharji dobi 1847—1851 se je bojeval Preradović najprej v Italiji, nato je bil prestavljen v vojsko bana Jelačića v Zagreb, kjer je postal banov pobočnik. A še med bojnim viharjem je pisal pesmi in izdal l. 1851 svojo drugo zbirko »Nove pjesme«. V dobi politične teme in absolutizma, ki je prinesla Jugoslovonom, zlasti pa Hrvatom, za vse požrtvovalne dokaze brezmejne zvestobe najgrenkejšo razočaranje za nagrado, je pel Preradović pesmi, polne srda, obsojanja, a tudi moškega odpora proti nasilstvu. Jugoslovani so rešili državo turške poplave, pomagali so osvoboditi državo francoske okupacije, madžarskih puntarjev in nemškega dunajskega prekucstva: za plačilo so Jugoslovani postali brezpravni, Nemci in Madžari pa neomejeni gospodarji! — V tej dobi je napisal dramatsko pesem »Kraljević Marko«, v kateri opeva svobodo, kliče na medsebojno ljubezen in slogo ter pozivlja vse Jugoslovane: »Bodite edini, postanite ponosni nase ter se zavedite, da ste en narod! — V dobi konstitucijske je začel peti iznova vrle domoljubne pesmi, vlivajoče uteho in silo v duše rojakov. »O dragi moj narod«, kliče pesnik, »ne boj se ničesar! Če zaliže vesoljni potop ves svet, tvoja ladja ima vsega, česar je treba, da, tudi svoj Ararat na Balkanu!« — Kakor mistiki in mesijanisti poljski, je iskal tudi Preradović v mistiki izhoda iz zapletenih vprašanj življenjskih. Dobrotljivost, milosrčnost, ljubezen do ideala, sanje v popolno srečo človeštva, ko izgine s sveta militarizem in se spremeni zemlja iznova v raj, te misli polnijo poslej njegove pesmi. Skalno trdna je ostala njegova vera v slovanstvo in v njegovo končno zmago. Veroval je, da so Slovani od usode poklicani, širiti dobroto in ljubezen do človeštva, da ustvarijo le Slovani pravi raj miru in sreče na zemlji ter privedejo po večnih vojnah in političnih bojih izmučeno človečanstvo bližje k Bogu.

Tako je postal Preradović prorok jugoslovanski, ki je videl našo zmago v slogi in edinstvu Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki molijo k istemu Bogu v istem jeziku ter so udje istega telesa; bil je glasnik svobode in kot avstrijski general in do svoje smrti leta 1872 nikdar nehal zahtevati za svoje brate Jugoslovane svobode; bil je klicar našim dedom in očetom: »Govorite le v svoji materinščini! Spoštujte tuje, a s svojim jezikom se ponasajte! Kdor ima v svoj narod največ vere, kdor občuti zanj največjo ljubezen, on je med nami največji!«

Preradović je slutil, da prihaja današnja doba: zato je pesnik sedanjih naših čutov in misli, je poet duha naše deklaracije.

G.

Kako so sekirali slovensko duhovščino.

V začetku in tekom vojne so bili na Koroškem zlasti duhovniki žrtve renegatov ovaduhov in nemških zagrizencev. Prinašamo tak slučaj izmed mnogoštevilnih dobesedno po interpelaciji Jugoslovanskega kluba.

Župnika Urha Hafnerja, ki je moral že v Melvici pri Brdu ob Šmohorju prenašati različne šikane, je pozval dne 7. februarja 1916 vodja okr. glavarstva Šmohor Merlin na odgovor, ker na rojstni dan nemškega cesarja ni razobesil zastave na župnišču. Očital mu je uradno, da je naroden Slovenec, kar mu je dobro znano, saj ni zvedel tega od kake zasebne osebe, marveč od popolnoma objektivne vojaške oblasti. Pri tej je izključeno pač vsako strankarstvo. Za župnikovo pojasnilo, da le zato ni razobesil zastave, ker se je prav takrat selil in je bila zastava

že zabita v zaboj, se Merlin ni zmenil. Grozil je najprej s kaznijo 50 K in je že vnaprej trdil, da bo vsak priziv brezuspešen. Dalje je očital župniku, da je ustanovil nekatera slovenska društva ter da je pošiljal oblastim slovenske dopise. Naposled pa mu je zagotovil, da odide brez kazni, ako se pri županu opraviči. Nekaj dni pozneje se je preselil Hafner iz Melvice pri Šmohorju v Ojstrico. Že iz Šmohorja pa so poskrbeli, da je bil v Ojstrici konfiniran ter so se njegova pisma pregledovala. Medtem pa so se trudili orožniki v Melvici od hiše do hiše ter so zbirali gradivo proti bivš. župniku. Neki nadporočnik a. p. iz Beljaka je tudi poizvedoval: zaslišal je 40 prič, da bi zvedel vsaj nekaj sumljivca o župniku. Dne 17. aprila 1916. je izvršil neki nadporočnik s pomočjo orožnika Markovića iz Spodnjega Podravja pri župniku Hafnerju hišno preiskavo. Podtikali so župniku 7 »zločinov«.

1. Rekel je nekoč, da so Srbi prav dobri ljudje, dokler jih nihče ne draži. — Župnik pa tega ni govoril, kar je v ostalem tem brezpomembnejše, ker so baje padle te besede — nekaj let pred vojno.

2. L. 1915. je dejal župnik neki dninarici, da ni prav, ker so Bolgari napovedali Srbom vojno. — Tudi to se je izkazalo kot laž.

3. Izjavil je septembra meseca na prižnici, da so Rusi boljši kristjani nego mi.

Pokazalo se je, da je tudi ta obdolžitev zlobno zavijanje.

4. Rekel je, da Rusi, Francozi in Angleži niso naši sovražniki, marveč naši prijatelji. — kar je bilo takisto zavijanje njegovih besed; — dalje je trdil, da je namen »Rdečega križa« pomagati vsem vojakom, prijateljem in sovražnikom.

5. Očitali so župniku, da deluje proti koroškim Nemcem, t. j. proti koroškim renegatom.

6. Posebno točko tožbe je tvarjalo tudi dejstvo, da župnik na rojstni dan nemškega cesarja na župnišču ni razobesil zastave.

7. Končno so mu podtikali, da je poškodoval vpoklične razglase, kar je bila seveda docela izmišljeno.

Nadporočnik, ki je zaslišaval župnika je izjavil pri svojem prihodu v župnišče: »Srbofilskega mišljenja ste, zato mi je naloženo od armadnega poveljstva, da vas zaslišim in izvedem hišno preiskavo.« — Do kakega nadaljnjega zasliševanja oziroma obravnavanja ni prišlo. Saj je sploh vprašanje, če ni armadno poveljstvo postopalo kar na svojo pest.

Oblastim se niti ni zdelo potrebno, da bi obvestile župnika o njegovi konfinaciji. Zavedel se je tega šele o priliki neke procesije, ko je prestopil svoj okoliš in so ga zato prišli orožniški stražmešter Matheidi je izjavil župniku, da je z zastarano legitimacijo svojevoljno prekorajil svoj okoliš. Poizvedovalna postaja v Beljaku je namreč odločno prepovedala, da bi se dalo župniku potrdilo njegove istovetnosti, ker je pod policijskim nadzorstvom. 1. julija 1916 je prosil župnik okrajno glavarstvo v Wolfsbergu za potrdilo istovetnosti, toda njegovi prošnji niso ugodili. Ko so sredi novembra oboleli župnikovi starši, je moral čakati 6 tednov, preden je dobil potno legitimacijo za velikovski okraj. Dovoljeno mu je bilo ostati pri starših od 2. do 5. januarja 1917., s pripombo, da se ima zglašiti pri svojem prihodu in odhodu pri orožništvu. Te malenkostne šikane so trajale vse leto 1917. Za najmanjše potovanje so delali župniku največje sitnosti. Ko je hotel v korist vojnih invalidov aranžirati neko kinematografsko prireditev, je okr. glavarstvo njegovo prošnjo odklonilo, sklicevaje se na min. odlok z dne 20. januarja 1916. drž. zak. št. 19. (Zaradi pomanjkanja zaupanja.)

L. 1916. ni dobil župnik nikake draginske doklade, dasi je prosil zanjo in je ustrezal vsem pogojem.

Vse te malenkostne šikane, te neprestane sekature in grožnje z zaporom ter sploh vse sitnosti oblasti so tekom več let grenile žup-

niku življenje ter mu izpodkopale zdravje. Vprašanje je, čemu se je pač godilo vse to in kakšno korist je imela od tega avstrijska država! Jasnó je, da so hoteli samo oškodovati narodnega Slovenca v prilog njegovim političnim sovražnikom na Koroškem.

V neštevilnih slučajih je bila po krivdi nemškonacijskega uradništva in enakomislečih častnikov armada orodje v rokah nemškonacijske stranke na Koroškem proti slovenskemu župniku.

Vprašamo skupno vlado:

Ali je pripravljena preiskati zadevo, pozvati krivo uradništvo na odgovor ter dati župniku Hafnerju popolno zadoščenje?

*Magjar se i Njemac čude,
šta je drugim na um palo,
da i oni traže svoje.
Pametno je oto dvoje:
jer da svakom svoje bude,
ostalo bi njima malo.*

*Petar Preradović
(»Mudar račun«).*

Reka.

I. Pred svetovno vojsko.

Poleg Trsta je Reka za Slovence najvažnejše obmorsko mesto. Železnična proga iz Ljubljane do Trsta meri 144 km, do Reke pa 140 km. Del slovenskega ozemlja teži bolj v Reko nego v Trst. Tako predvsem okrožje od Ilirske Bistrice skoro do Postojne, na drugi strani pa tudi Dolenjsko po prometnih zvezah čez Karlovac. A tudi iz ostalih delov Slovenije se naseljujejo naši ljudje v Reki. Tako so bile pred vojsko slučajno tam tri osebe iz iste štajerske vasi, poznal pa sem tudi druge štajerske in celo koroške Slovence. Kranjec je seveda bilo največ, Goričanov manj. Janez Trdina v svoji knjigi »Bahovi huzarji in Ilirci« piše obširno o slovenskem značaju reškega prebivalstva, a tudi v drugih svojih spisih nam slika zanimive postave podjetnih Slovencev, ki so samo s svojo zdrav pametjo in s pridnostjo v Reki dosegli blagostanje.

Pred vojsko je Reka štela nad 50.000 prebivalcev, k temu še občina Trsat - Sušak s 15.000 prebivalci in obmejne istrske vasi, ki so imele tudi več tisoč ljudi. V mestu samem je gotovo na tisoče ljudi slovenskega pokolenja. Tam je živel in umrl največji slovenski bogataš in mecen Josip pl. Gorup vitez Slavinjski. In vendar ni slovenstvo na Reki doseglo igralo nobene vloge, ker ni bilo organizirano. Organizacija pa je bila pod madžarsko vlado nemogoča. To je bridko skusilo »Slovensko društvo«, ki je imelo več sto članov, a je vkljub temu le životarilo. Sicer je obstajalo okoli dve leti: prvo leto je čakalo na odobrenje svojih pravil od budimpeštanske vlade; ko so bila pravila zavržena, se je vložil priziv, ki je zopet rabil več mesecev do neugodne rešitve. Potem so se vložila nova pravila itd. Kratko pred vojsko je vlada napravila energičen konec temu večnemu provizoriju in je razglašila društvo.

V gospodarskem življenju so Slovenci na Reki priljubljeni. Slovenske služkinje so na glasu kot snažne, delavne in zanesljive, slovenski delavci in pomočniki zavzemajo boljša mesta v trgovini in obrti vsled svoje strokovne spretnosti in pridnosti ter se dvigajo do samostojnosti in premoženja. Po reških ulicah je cela vrsta trdk, katerih lastniki so rojeni Slovenci. V ožjem krogu svojih rojakov so se priznavali za Slovence, javno pa so nekateri kazali laško lice, ženili se z Labinjani in pošiljali svoje otroke v laške šole. V »Hrvatsko Čitaonico« so imeli pristop le premožni ljudje, tja ni mogel slovenski delavec in pomočnik, še manj pa slovenska služkinja. Nižji hrvatski sloji so bili ravno tako zapuščeni kakor Slovenci. Šele zadnja leta so Hrvati začeli zbirati svoje priproste ljudi. Ker hrvatsko na Reki ni imelo

niti šole niti drugih javnih pravic, tudi ni moglo razvijati privlačne sile na priproste Slovence, ki so se po svoji izobrazbi smatrali za boljše od priprostih Hrvatov. Kdor je stremil višje, se je z laščino polagoma dvigal na socialni lestevici.

Socijalna demokracija, ki drugod skrbi za izobrazbo delavskih slojev, dela to na Reki in v laškem jeziku. Sploh pa na jugu žal, med delavci še ni sistematičnega izobraževalnega dela. Vlada se več ali manj boljše razmere: delavci so imeli zmisel le za lastne materijalne interese; za dolžnosti napram splošnosti in za lastno izobrazbo pa so se malo brigali. Kar se je med tednom zasluzilo, se je večkrat v soboto in nedeljo zapilo ali z drugo zabavo zapravilo. O božičnih praznikih 1. 1913 je reško rešilno društvo posredovalo v 22 slučajih alkoholnega zadržanja ali ranjenja vsled pretepev. Reški fjakerji so po nedeljah največ zaslužili s tem, da so pijane ljudi vozili iz gostilne v gostilno.

Tudi sicer ljudje niso stiskali grošev. Ako si jih dobil pri dobri volji, so darovali za »Družbo sv. Cirila in Metoda« in za druge narodne namene.

Reka je v naši gospodarski bilanci pozitivna, ker nudi našim ljudem zaslužek, bodisi kot delodajalka ali pa kot odjemalka poljedelskih in živinorejskih pridelkov iz zaledja. Narodna bilanca je negativna, ker se naši ljudje razharodujejo in s svojim velikim premoženjem razmeroma premalo podpirajo narodno kulturo. Majhno število častnih izjem ne spreminja te žalostne bilance.

Kdor sam hoče, je rob, a kdor noče, ta ni.

A. Aškerc (*»Rapsodije«*).

Domača pomoč trpinom ob Soči.

Kakor hijene so se vrgli Nemci na goriške razvaline. Brskajo po njih in iščejo, kje bi odjedli Slovencu kos zemlje. Strašno je to, da se dopušča kaj takega v državi, ki bi morala gledati, da živijo narodi mirno drug poleg drugega in se morejo razvijati po svojih sposobnostih, ki bi morala pomagati nesrečniku, kadar pride v stisko in težave in bi v sedanjem vojnem slučaju morala pripraviti soseda do tega, da pomaga trpinu, ki je prišel ob vse, ne pa da tega soseda še podpihuje in podpira: le vzemi si, kar hočeš, moja pomoč ti je gotova. Grozno je v goriški deželi in solze ti silijo v oči, koliš Slovenca od Soče pripovedovati o razvalinah in sedanjih neznosnih razmerah, kakršnih bi ne trpela nobena druga država, ki kaj ceni svoje državljane, toda Slovenci so manj vredni po sodbi visokih državnikov, zato pa se pusti, da se gorje sredi goriške spomladi čim bolj razpaša.

V težkih časih se organizira domača pomoč trpinom ob Soči. Na vseh koncih in krajih pomanjkanje, ni ljudi za delo, kmet trpi, mešan trpi, naše orodje in obleka se obrablja, draginja raste in s strahom zremo v bodočnost. Ali navzlic skrajno nevšečnemu položaju se vendar trdno snuje akcija v pomoč Slovencu ob Soči, domača akcija, ki zori v Ljubljani in obeta dati dober sad. Pomagati se mora, mi moramo vpostaviti Goriško, ta drago-ceni del naše slovenske zemlje. Kar bo mogoče, vse bomo storili in potrkali bomo za pomoč tudi pri svojih slovanskih bratih. Treba pa delati in pomagati takoj, niti dneva ne smemo zamuditi.

V Ljubljani se je osnoval »Kranjski pomožni odbor za obnovo Goriške«, ki je imel doslej tri seje in bo imel četrto prve dni meseca aprila. Pri zadnjem zborovanju so bili navzoči zastopniki raznih zadrug, denarnih zavodov, obrtnih podjetij. Sklenilo se je, da se osnujejo trije pododbori: gospodarski, stavbeni in finančni. Gospodarski pododbor bo organiziral nabiranje raznega poljedelskega in drugega orodja, karkoli ga morejo odstopiti na deželi. To orodje se bo nakupovalo

in potem prodalo na Goriško. Seveda poreče marsikdo: saj ga nimamo, kar smo imeli, smo obrabili. No, dobilo pa se bo vendarle še kaj. Kmetijska družba se bo pobrigala za semena in živino. Stavbeni pododbor bo nakupoval stavbeni material, v glavnem les. Povdarjalo se je na zborovanju, da laški prekupci hodijo po Kranjskem in nakupujejo les ter ga drago plačujejo. Nikar ga ne prodajte, prizadeti, saj ga boste lahko prav dobro prodali tudi za domačo akcijo v prid nesrečnim bratom na Goriškem! Finančni pododbor bo temelj prej navedenima. Denarni zavodi naj prevdarijo, s kako svoto se morejo udeležiti akcije. Za denar se ni bati, varnost bo dobro osigurana: zemlja in zgradbe bodo nudile dovolj poročstva.

Tako se more oživitvoriti prav lepa, znatna pomoč najlepšemu delu slovenske zemlje. Mislimo, da bo sprožena pomoč k obnovitvi Goriške zadela povsodi na polno razumevanje in dobrohoten sprejem. Slovenci, pomagajmo si bratsko med seboj! Naša sveta dolžnost je to, dolžnost, ki nam jo narekuje skrb za našo bodočnost. Vsakdo naj pomaga po svoje in nabralo in storilo se bo lepo domače delo v prid našim trpinom ob Soči.

*Svaka zvezda svojim svetlom sieva,
svaka ptica svojim glasom spieva,
ti jezikom svojim zbori! —
Tudi tudjino, tebi tvoj doliči,
tudje pošuj, a svojim se diči!*

Petar Preradović
(»Rodu o jeziku«).

Gospodarstvo.

Važno za naše kmetovalce: Odpust treh najstarejših domobranskih letnikov. Cesar je izdal dne 13. marca ta - le ukaz: Ukazujem, da je poslani na dopust rojstnim letnikom 1867., 1868. in 1869. pripadajoče osebe, ki so v črnovojniški službi ter v letih 1867., 1868. in 1869. rojene pripadnike za črnovojniško službo obvezanih korporacij ter one osebe teh rojstnih letnikov, ki so vstopile potom prostovoljne asentacije v skupno vojsko, vojno mornarico ali domobranstvo za čas vojne, če same ne prosijo, da jih obdrže še nadalje v aktivni službi. Izvzeti so gažisti v pokoji in v dispoziciji. Vse te osebe je odpušiti po sledečem redu:

1. Pripadnike rojstnega letnika 1867. pričenši s 15. marcem in najkasneje do konca maja 1918.

2. Pripadnike rojstnega letnika 1868., pričenši s 1. junijem in najkasneje do 15. septembra 1918.

3. Pripadnike rojstnega letnika 1869., pričenši s 16. septembrom in najkasneje do 31. decembra 1919.

Gospodarski dopusti vojakom iz dežela, ki so bile svoječasno zasedene po sovražniku ali poškodovane po vojni. Kakor znano, je vojno ministrstvo ukazalo, da se mora podeliti večtedenski dopust vsem vojakom, ki so doma iz goriških krajev. Zvedeli smo, da marsikateri vojak še danes ni dobil tega dopusta. Pozivljamo zato vse take vojake, ki dopusta še niso dobili, da se pisмено zglašajo in naznanijo krdelo, kjer sedaj služijo. Osrednjemu odboru za vrnitev beguncev in obnovo Goriške na Dunaju, I. Bankgasse 2.

Omejitev rekvizicije živine na Kranjskem. Dočim se je predpisalo Kranjski za mesec februar, da mora dati 6900 glav živine, se je znižalo to število za mesec marec, april in maj na 1500 glav mesečno. Kranjski deželi bo torej treba dati 13.200 glav živine manj, kakor je bilo prvotno določeno. Če pomislimo, da so sploh pobrali malodane vso živino, ki jo je bilo pobrati mogoče, ni to pravzaprav nikaka pridobitev. Tudi če bi bili ostali pri prvotno določenem številu, bi ga ne mogli doseči, ker živine pač ni več. »Kjer ni, tam pa še cesar pravico zgubi.« Na Štajerskem se je znižalo število živine, ki se ima oddati, za približno 3000 glav mesečno.

Kmetovalci dobe vojaške čevlje. Občine naj vlagajo pri c. kr. okrajnih glavarstvih vloge na c. kr. ministrstvo, da se jim oddajo

v svrhu razdelitve med kmetisko prebivalstvo stari vojaški čevlji in obenem za popravilo potrebne usnje. V vlogi naj bo navedeno število potrebnih prebivalcev, zlasti takih, ki delajo na polju. Glavarstva imajo nalogo, da predložijo prošnje brzojavno vojnemu ministertvu. Zupanstva pa naj se pobrigajo, da bo šepavi birokratski šimelj naših okrajnih glavarstev čim hitreje krevsal! Ker sicer čevljev ne dobe — pred zimo.

Živila iz Besarabije. Dunajska »Arbeiter Zeitung« piše: Nada, da dobimo živila iz Ukrajine, zbuja zdaj zanimanje, kakšne so cene živil v obmejnih krajih bivše Rusije. V Besarabiji, ki je še rodovitnejša kakor Ukrajina, se plačuje za hleb kruha, ki tehtja štiri ruske funte, t. j. 1.6 kilograma, 4 rublje. To se pravi, da velja ondi kilogram kruha 6 K. Kilogram ovčjega sira velja 15 K. Sočinja sploh ni mogoče plačati. Te cene so zato tako visoke, ker ni v Besarabiji pomanjkanje nič manjše, kot pri nas. Le mesa imajo več kot mi. Po tem je mogoče presoditi, koliko blagoslova smemo pričakovati iz Ukrajine.

Za prehrano uradništva. V Zagrebu se vrši velikopotezna akcija za prehrano uradnikov vseh kategorij, a ne samo za vojni čas, nego tudi za pozneje v dobi miru. Draginja bo trajala še več let, živila pa se dobe čim dalje težje. Zato si ustanove v Zagrebu uradniki osrednjo jedilnico in osrednjo kuhinjo, ki naj zagotovi uradništvu in uradniškim družinam zadostno in ceneno prehrano. Podjetje bo podpirala vlada. Skupna kuhinja za uradnike se ustanovi v nekdanji gospodinski šoli na Sejmištu in začne delovati kmalu po Veliki noči. Tudi organizirano ljubljansko uradništvo je na tem, da si osnuje lastno osrednjo nakupovalnico in prodajalnico v velikem slogu in sicer takisto ne le za čas vojne, nego tudi še nekaj let po sklepu miru.

Še manj sladkorja? Z Dunaja poročajo, da se meseca junija ali koncem julija zopet zniža količina sladkorja na osebo. To pa baje zato, ker primanjkuje sladkorja zaradi zmanjšane nasade sladkorne pese. Čudno je, da vlada ne zabrani izvažanja sladkorja, ko nam ga tako primanjkuje. Sicer pa naj se sladkorne pese dovolj pridelja, da bo dovolj sirovin; vojnih ujetnikov, invalidov ter brezposelnih ljudi za tako delo ne primanjkuje. Treba je le manj birokratičnega pisarjenja in brezplodnega posedenja, a več praktične delavnosti. Brez mesa, brez moke, brez sladkorja, brez obleke naj vztrajamo? Naj se zave gospoda pri vladi, da prenapeta struna kmalu začne pokati!

Poskušna nasajanje tobaka po Štajerskem. Deželni odbor je končno privolil v zahtevo, ki so jo že dve leti sem stavljali štajerski kmetovalci, da se že letos poskusi posaditi po naših krajih tobak. V to so bili določeni kraji vzhodno od črte Wildon - Pragersko. K poskušnim okrajem se nadalje pritegnejo tudi celjski okraj in kraji ob Savi ter Sotli. Referent je deželni glavar grof Attems. Nemški odborniki so skrajno ugovarjali, češ, da naši kraji za saditev tobaka nimajo ugodnega podnebja, čemur se je deželni odbornik dr. Verstovšek odločno uprl. On je tudi dosegel, da je pritegnjen celjski okraj in oni ob Savi in Sotli. Letos se za poskušnjo posadi samo 20 ha zemlje. Tobačno seme da režija na razpolago brezplačno; na 1 ha (1¼ orala) se more pridelati do 10 mqu. Tobak, če je dobre kakovosti, plačuje država po 159 K mqu. Za naše kraje bo to morda nov vir gospodarskega blagostanja. Seveda, polja se zato ne bo smelo zanemarjati. Kmetovalci, ki se za nasajanje tobaka zanimajo, se bodo morali pravočasno prijaviti; najdalina pojasnila kam in kako, pa prinese prihodnji »Gospodarski Glasnik«.

Razlika. Dne 6. t. m. so bile v Gradcu velike demonstracije, pri čemer so razbili ljudje precej trgovin. Tiste dni se je preselila neka Slovenka iz Gradca v Prago in se je čudila, da je v Pragi vse še enkrat dražje in da se vse veliko težje dobi, nego v Gradcu. In v Pragi ni bilo demonstracij, dasi so ubogi ljudje po cele noči sedeli po ulicah pred trgovinami in čakali kruha — namesto moke pa so dobivali oves. Seveda, če so v Gradcu demonstracije, so le zaradi lakote — v Pragi pa bi bile vsled — veleizdaje — in to je razlika!

Nekdaj in sedaj.

Kdor je čital v »Domovini« izreke naših mož, politikov, govornikov in voditeljev iz naše preteklosti, je videl, da pravzaprav naša deklaracija ni prinesla nič novega, da je vse to že davno bilo, da smo to že davno zahtevali. Iz tega se da tudi razlagati, zakaj se je naš narod mahoma oklenil majske deklaracije. — Vse to smo že davno povedali, vse to je bilo zapisano v naših dušah, treba je bilo le vzbuditi to, kar je spalo. Naša zgodovina nam priča, da smo bili Slovenci v vseh svojih najvažnejših zgodovinskih trenutkih na tem stališču. Takoj ko smo napisali svojo prvo knjigo l. 1550., smo mislili ne samo nase, ampak na ves slovanski jug. — Trubar in njegovi sodelavci so iskali skupnega dela s Hrvati. Ko je l. 1600. vse to propadlo, smo spali 200 let in med tem smo Slovenci propadali, ker nismo imeli v sebi velike jugoslovanske misli. Ko je za časa Vodnika in Ilirije prišlo zopet novo življenje — smo zagledali svojo bodočnost zopet le v zvezi z jugom. Saj smo bili z Dalmacijo združeni v eno kraljestvo in Reka je bila naša. L. 1848. se je ta misel zopet okrepila — istotako ob času taborov l. 1868. Naši možje so videli, da je le v tem rešitev. Razlika med nekdanj in sedaj je v tem, da danes sprejema ves narod to, kar je prej bilo geslo naših prvih mož. Ako čitamo zdaj besede Hermana, Svetca, dr. Vošnjaka, dr. Zarnika i. dr., saj se nam zdi, da so včeraj govorili. Ako hočemo, da misel zmaga, mora postati last vsega naroda in to bodi skrb vseh, ki jim je cilj naša svoboda.

Kaj pomeni, če imaš sovraga?

To pomeni, da si jim na poti!

In če si na poti jim, si nekaj!

In čim bolj se večja broj sovragov,

večji si in si močnejši, kajpak!

Totik si, da jeden sam sovražnik

nj ti kos, pa se še več jih zbira,

ki bi radi te na tla podrlj...

Kjer ni nič, tam tudi ni nasprotstva.

Kdor ni nič, na poti ni nikomur.

A. Aškerc.

(Akropolis in piramide).

Z omiko k svobodi!

Kulturna lakota se javlja med Čehi na svoj prav simpatičen način. V Pragi so prenapolnjena vsa gledišča, koncerti so vedno nabiti, vsa zabavišča so vsak večer razprodana, a tudi knjigotržci imajo svoje zaloge vecinoma — prazne. O božicu so stale pred vsemi češkimi knjigarnami — cele fronte kupcev in čakale potrpežljivo ure in ure. Društvo praške »Zveze prosvete« prireja predavanja, na katera prihajajo tolike množice, da ne najdejo prostora. Tudi pred dvoranami za predavanja stoje fronte. 198 predavanj Ljudske šole je od 1. oktobra do božiča 1917 posetilo 36.430 oseb, 12 glasbenih večerov pa 6013 poslušalcev. Razne kult., estetske, gospodarske, politične, zgodovinske, filozofske, prirodoslovne i. dr. tečaje poseča vsakega posebej po 200—500 oseb. Vse praške dvorane so za naval slušateljev in slušateljic postale premajhne. Zato se vrše zdaj nekatera predavanja istočasno v dveh dvoranah, večsili celo v treh. A mnogo ljudi odhaja domov, ker ni prostora. Če bi bilo na razpolago več dvoran, bi prišlo še več slušateljev. V vnohradskem Narodnem domu se vrše glasbeni in predavateljski večeri (oboje naenkrat), ki se jih udeležuje vselej po 600—900 oseb. To vse je dokaz, da je treba Pragi velikega poslopja z dvoranami za Ljudsko univerzo.

Taka kulturna lakota češkega naroda je pač najlepši dokaz, da so Čehi v vsakem pogledu vzoren narod. »Le omikan, vsestransko izobražen in pravno močan, narodno zaveden, ponosen in na svojih pravicah neomajno vztrajajoč narod je svobode vreden in sposoben,« je učil Karel Havlíček Borovský, češki časnikar, pisatelj in buditelj. Avstrijska nemška, absolutistična vlada je Havlička vlačila po ječah ter ga pošiljala iz pregnanstva v pregnanstvo. C. kr. avstrijski justični minister vitez Schmerling je dejal l. 1850 o Havličku:

»Neizpodbitno je, da je Havlíček najbolj nadarjeni in najbolj genialni urednik v Avstriji, in le obžalovati moramo, da se noče z vlado pobotati.«

In ker se ni maral pobotati z nemškim absolutizmom in centralizmom, je takratna vlada Havlička — ubila. Komaj 35 let star je moral Havlíček umreti: trpljenje po ječah, po strašnih potovanjih v senci bajonetov, hrepenenje po domovini, žalost nad krivicami, ki

jih je moralo prenašati avstro-ogrsko slovanstvo, so uničili Havličkove telesne sile.

Toda Havličkov duh živi večno ter je ostal s Čehi neločljiv. Havlíček ni prenehal biti eden najvažnejših činiteljev pri češkem narodnem delu — še danes je voditelj češke politike. »Najprej kultura!« je bil Havličkov klic v letih 1850. »S kulturo k svobodi!« In Čehi ga ubogajo: današnja kulturna lakota na Češkem je le sad — Havličkove vzgoje.

Naj navedemo nekaj misli iz Havličkovih spisov!

Prva in najpomembnejša naša skrb mora biti za narodnost, za jezik. Največja svoboda brez narodnosti ni nič, ker je to svoboda le za tujce, za tlačitelje in naše gospode, ne pa za nas. Kaj je koristila doslej Ircem angleška svoboda! Kaj koristi zamorcem, sužnjem v južnih deželah severoameriške zvezne države, najsvobodnejša uredba teh dežel! Kjerkoli ne vlada vaš jezik, vaša narodnost, ste zatiranci tudi v najsvobodnejših deželah. Saj je svoboda besede, svoboda tiska prva podlaga vsakršne druge svobode.

Zapomnite si to glavno pravilo, ki nas ga uči izkušnost vseh vekov! Politična svoboda brez narodne nima vrednosti: pri katerem narodu vlada tuj jezik po uradih, po šolah in v življenju, tam ni prave svobode, tam ni demokracije, nego ondi je aristokracija in sicer najsršotnejša aristokracija — aristokracija jezika.

Svobodomiselnji ljudje so velika očitvena večina v deželi. Česa je torej treba, da uveljavijo svoje zahteve? Nič drugega nego zavednosti svojih sil, omike, sloge, zdravega smisla, previdnosti in dobrega izkoriščanja okolnosti.

Svobode se ne da izkričati, izjokati ali izlamentirati, nego vzcvete le iz roke marljive delavnosti. V enem letu ali v dveh ni mogoče predelati kar so pokazala stoletja. Če bi bil zdaj vsak rojak že tako omikan, da bi razumel vse, česar nam je treba, bila bi to le igrača, urediti deželne razmere, tako kakor je svobodnim narodom potrebno. Moramo torej ljudstvo poučevati ter se tako vedno približevati zaželenemu cilju.

Vsa avstrijska bodočnost se da po našem mnenju naznačiti z gotovostjo in na

Dr. Ivan Lah:

Češki jubileji.

K. Klostermann, znani češki pisatelj pesnik »Šumave«, je slavil pretekli mesec svojo 70. letnico.

Ko smo bili l. 1909. v Plzni na jugoslovanski slavnosti (bila je tam naša vinska razstava, predavanje o Slovencih itd.), je med slavnostnimi govorniki nastopil tudi starejši gospod, živahnih gest, krepkih besedi in poln navdušenja za lepo zemljo jugoslovansko. Videlo se mu je, da nas je poznal in da nas je imel rad. To je bil pisatelj K. Klostermann. Napol je v krasnem govoru naši bodočnosti. Te dni sem se spomnil njegovih besedi.

Njegove 70letnice so se spominjali vsi listi. Saj je med najbolj popularnim češkimi pisatelji. Živi v Plzni, kjer je bil prof. na realki. Mesto Plzen mu je ob 70. letnici poklonilo častno meščanstvo. Njegovi zbrani spisi so izšli pri Vilimku v Pragi. Obsegajo dosega 24 velikih zvezkov. Toda leta krepkega Pošumavca niso uklonila. Še danes je pri polnih silah in ni še vsega povedal svetu.

Bil je sin zdravnika, po materi francoske krvi. Svojo mladost je preživel na Šumavi. To so oni lepi lesovi, ki se vlečejo na zapadu med češko in nemško zemljo. Prebivalstvo je mešano, a ohranilo je iz starih časov svoje posebnosti. Kraji so krasni, gozdi neskončni, življenje samoraslo. Tudi Klostermann je imel postati zdravnik, a je slučajno postal profesor.

V svojih negotovih časih je pisal za tedanje češke nemške liste feljtone o življenju

na Šumavi. Šele l. 1890. je začel kot zrel mož pisati svoje krasne češke povesti iz pošumavskih gozdov. Poznal je dobro te kraje, živel je kot dijak pri starem stricu, ki je bil živa zgodovina, poznal je ljudi, njih življenje in trpljenje, hodil je s pastirji na gore, prehodil je večkrat te nedostopne lesove in se opajal v njihovih prirodnih krasotah. Tako so nastale njegove knjige: »Iz sveta gozdnih samot« — »V šumavskem raju« — »V srcu šumavskih gozdov« — »Steklarji« — »Iz šumavskega podlesja« — »Pošumavske rapsodije« i. t. d. »Kam hite otroci« in »Megle na Blatih« kažejo konec onega starega življenja, ki se je tu živelo po stoletja in ga je zdaj zmotil moderni čas.

Vse to je popisano tako zvesto, naravno, realno, da vidimo povesti pred seboj v vsej resničnosti. Sam pisatelj pravi o tem: »Vse osebe sem poznal, ničesar nisem pridal. Sploh si ne izmišljam. Gledam na ljudi in podajam takšne, kakor so, z njih slabostmi in prednostmi. Nisem jih nikoli obsojal in obupal nad njimi, niso niti vrage niti angeli.« Ne veruje v nadčloveka: vse je človeško in glavna stvar je, da spoznamo popolno resnico. Klostermann je sledil svojim ljudem tudi v svet. Podal je roman iz dunajskega življenja, kjer se izgublja toliko čeških ljudi («Za srečo»), podal je sliko pariškega Babela in velik roman iz sočasne Prage («Suplent»). V zadnjih letih ni zahajal več na Šumavo: pravi, da so se tam zmenili ljudje in kraji in so mu postali tuji. Stare Šumave ni več.

L. 1907. je bil Klostermann na našem jugu v Dubrovniku. Hotel je pisati večje de-

lo o našem primorju. »Ako ostanem zdrav, lotim se morebiti vendarle kakenga večjega dela o slovanskem jugu«. Tako konča Klostermann sam svojo biografijo, pisano l. 1914. Mi z veseljem sprejemamo to obljubo in mu želimo zdravja in dobre volje v teh težkih časih, ki zahtevajo njegovih sil na polju človekoljubja. Ko pa bo svetovni boj končan in se bo med novimi državami zasvetila tudi naša Jugoslavija s svojim krasnim primorjem — bomo z veseljem pozdravili na našem jugu vrlega Pošumavca in bomo z radostjo čitali tudi njegovo knjigo o nas.

Mogočna kakor pesem Šumave je njegova vera v našo bodočnost, zdrava kakor šumavski les je njegova narava. Taka je tudi njegova umetnost, zato je narodna in si bo ohranila v narodu svojo stalno vrednost. Šumava pa bo na veke ohranila o njem svoje ime.

Desetletnica smrti Svato-pluka Čeha se je slavila meseca februarja po vsej češki kraljevini. Svat. Čech je najboljši češki pesnik, ki je posegel s svojimi epičnimi in lirskimi pesmimi najgloblje v češko narodno dušo, v veliko češko zgodovino in sedanje narodno življenje. Mnoge pesmi, ki so se zdele pred nekaj leti nerazumljive, so se zdaj izkazale kot prerokbe velikega pesnika. Njegove »Jutranje pesmi«, »Pesmi sužnja«, »Nove pesmi« i. t. d. dokazujejo, kako je pesnik, ki se je izogibal javnemu življenju, pravično presojal čas in kako je o pravem času govoril besede, ki jih narod razdražen v medsebojnem boju ni hotel ali ni mogel razumeti. Danes pa je vse to jasno in

kratko tako-le: Ali se mora v Avstriji uvesti federalizem ali pa je treba zopet seči nazaj po absolutizmu. Na centralističen način se v Avstriji ne da ustavno vladati. Vlada si lahko izbere: če hoče centralizem, mora neizogibno uvesti absolutizem — a čisto njena skrb je, kako absolutizem vzdrži. Gol nesmišelj je hoteti ustavno vladati, t. j. po volji večine, a upirati se tej volji večine. Da pa je velika večina v Avstriji proti centralizmu in za federalizem, to je videti iz vsega okoli nas.

Vid.

Sršeni.

Antanti.

Vse govori, da mir je blizu,
a mine leto, mine dan,
miru pa čakamo zaman:
svet prazni — polni se Elizij.*

Zakaj ga ni?

Saj že ves svet
si ga želi!

Ne, še ne ves svet.
Še ljud poznam
ki je za vojno vnet:
Angleži za zeleno mizo,
ki zdaj držav usodo vodijo,
drugače o tej stvari sodijo.

Njim nič se ne mudi:
predobro se jim pač godi,
kot še nikdar popred.
Kaj njim je mar,
če v solzah plava svet!

Po mehkih se foteljih zibljejo,
modrujejo, načrte vgibljejo,
obračajo učeno karte,
a delo jim sladé postrežne Marte.
Jedi se slastnih miza njih šibi,
šampanjec v kelihih šumi!

Tako Francozi vojsko vodijo,
odlike, križce zlate in kolajne
na prsi komaj sproti šivajo,
kjer kmalu več ne bo prostora zanje.

* Elizij = nebesa!

Vojak pa krvavi tam v strelskem jarku,
mrje gladi in žeje v solnčnem žarku:
doma mu deca lakote umira,
v obupu, tugi žena hira.
In kaj njegovo bo plačilo?

Leseni križec na gomilo.

Laška himna.

Težke zdaj živimo čase,
človek božji, tvoje ni
kar na tvojem svetu zraste!

Dokler se trudiš, te ne vidijo,
ko čas je žetve, pa urno pridejo
ljudje, ki niso želi, ne sejali
pa ti vzamejo, da bi ne stradali.

Imaš li otroke, ženo, ne vprašajo,
kar si pridelal, sami pobašejo:
»Daj! To v korist je skupni domovini!«
A ti, ki si se mučil, pa — pogini?

Čeprav na svoji njivi je sejal,
pošteno davke je dajal,
če Lah živeti hoče, kakor tat
skrivati mora lastnih žuljev sad.

Rad posegel bi po liri . . .

Rad posegel bi po liri
in zapel vam spev o miri,
— toda zanj ne vem!

Rad opeval bi pravico
in proslavljal bi resnico
— ali kaj, ne smem!

Rad zapel bi o svobodi
in o bratstvu med narodi
— toda bil bi greh!

Pel o veri bi in nadi,
ki nam spolzka pota gladi,
toda bil bi smeh!

Pel bi o ljubezni vneti,
a ne najdem je na sveti
trohice nič več!

— Molči, molči, moja lira
ni pravice, ni ga mira,
vera in ljubezen vmira —
gospodar je — me č.

Vprašanja in odgovori.

1. Naš župan noče dati sladkorne nakaznice za vojake, ki so na dopustu 3—4 tedne. Ali je to postavno?

Ne. Tudi vojaki na dopustu morajo dobivati 1 karto mesečno ozir. toliko odrezkov manj, kolikor tednov manjka do celega meseca.

2. Ali po deželi ni veljavno, da imajo dobiti noseče in doječe matere $\frac{1}{4}$ kg sladkorja več?

Na deželi veljavno isto $\frac{1}{4}$ in $\frac{1}{4}$ kg., razpis vlade 22. nov. 1917, št. 34547.

3. Kam naj se naznani trafikanta, ki očitno daje tobak samo proti zamenjavi za drugo blago?

C. kr. finančnemu ravnateljstvu, če je stvar nepobitno dokazana, sicer lahko toži radi obrekovanja.

D. Č., Vrhnik: Koliko begunske podpore pride vsak dan na osebo za čas od 1. do 20. julija 1917? V smislu razpisa c. kr. deželne vlade z dne 26. dec. 1917, št. 38.596, je mogoče dobiti begunsko podporo za nazaj le za dobo od 21. julija 1917 dalje. Pač pa ste upravičeni do podpore v znesku 1 K na dan do najvišjega zneska 500 K za osebo, ako ste bili evakuirani in niste vsaj 3 mesece pred 1. julijem 1917 dobivali nikake begunske podpore.

I. Pravica svojcev prezenčno služečih vojakov do državnega vzdrževalnega prispevka za svojce vpoklicancev.

Predno je stopil novi zakon v veljavo, t. j. pred 1. avgustom 1917 (v 6. številu »Domovine« je bilo pomotoma tiskano pred let. 1897), so imeli svojci pravico do podpore šele od dneva, ko je vpoklicanec svoja prezenčna leta odslužil. Od 1. avgusta 1917 imajo pa tudi svojci prezenčno služečih vojakov to pravico.

II. Ali svojci invalida ne morejo dobiti sploh nobene podpore, če niso vložili prošnje za državni vzdrževalni prispevek vsaj tekom dveh mesecev po invalidovi končnoveljavni odpustitvi iz vojaške službe, tako da so vsled tega izgubili pravico do tega prispevka?

Taki svojci prosijo lahko, če so podpore potrebni in jih je invalid pred vpoklicem vzdrževal ali vsaj trajno podpiral, za držav-

zato se s hvaležnostjo slavi spomin velikega narodnega pesnika.

Nar. divadlo je priredilo v ta namen njegovo zbirko »V senci lipe«, kjer popisuje pesnik narodno življenje, spomine, trpljenje in nade v nove čase. Dekoracija je predstavljala češko pokrajino v njenih živih slikah z lipo v ospredju. Nastopale so posamezne osebe z deklamacijami. Pod režijo Jan Kvapila je dosegla vprizoritev velikanski uspeh. Na koncu predstave so zabučale orglje in kot iz daljnih čeških mej se je začela narodna himna. Vse občinstvo je vstalo, in ko smo tako združeni pod dojmom krasnega pesnikovega dela peli »Kde domov muj«, se nišmo sramovali svojih solz ljubezni in navdušenja. Tako so poročali listi.

Prireditve se je ponovila prih. nedeljo in se je vprizorila tudi na drugih odrih.

Tako črpa narod v teh časih v svojih gledališčih iz del svojih umetnikov vedno novih sil za svoj veliki boj, in vsi, ki to vidijo, morajo obmolkniti, kajti pred najvišjimi moralnimi zakoni ne morejo vzdržati zgovorniki svetovnih krivic. — Vila Svatopluka Čecha, Havranka, blizu Prage, se izpremeni v Čechov muzej; tam bo tudi malo letovišče za književnike in časnikarje, kjer se bodo mogli oddahniti pri svojem delu. — Tako slavi spomin svojih mož narod, ki ljubi svojo umetnost.

Stoletnica kraljedvorskega rokopisa. Oktobra 1817. je bil kustos muzejskih zbirk Vaclav Hanka v Kraljevem Dvoru pri svojih prijateljih Janu Sklenički in Janu Pušu, ki sta ga seznanila s kaplanom

Pankracijem Borčem. P. Borč je bil velik prijatelj starožitnosti in je zbiral razne zgodovinske predmete iz husitskih bojev. Dne 16. oktobra so po obedu dolgo govorili o starih čeških spomenikih. Naenkrat se spomni P. Borč, da se nahaja v malem sklepu pod staro cerkvijo (iz 13. veka) razna starina, folijanti in orožje iz Žižkovih časov. Hanka se je seveda za te stvari zelo zanimal in so takoj odšli v cerkvico. Cerkovnik in ministranti so ravno popravljali oltar. Ker je bil cerkovnik Truka star, je poslal v sklep svojega vnuka in ministranta Šafra, da bi gospodom pokazala ono starino. Kaplan je opozoril Hanka na kup starih kancionalov na omari. Ko je Hanka vzel prvega v roke, je padel na tla šop starih papirjev. Ministrant jih je pobral in jih je dal Hanki, ki je baje mislil, da so to stare latinske molitve. Šele zunaj je pogledal te liste natančneje in je spoznal, da so to staročeški teksti. Vsega skupaj je bilo 12 pergamentnih papirjev in dva ozka paska. Hanka jih je odnesel v Prago in po vsej češki zemlji se je raznesla vest, da so se našli razni staročeški rokopisi, ki dokazujejo, da so imeli stari Čehi v 13. in 14. stoletju svoje pesmi, krasne epske pesmi, ki se je iz njih ohranil na čuden način le mal odloček. Zbirka je dobila naslov: »Kraljedvorski rokopisi«. Spomladi l. 1819. je Hanka našel še nekaj novih takih starin. Rokopisi iz stare češke literature so vzbujali velikansko pozornost javnosti, ki je v njih videla kos svoje češke slave. Saj se je v pesmih kazal stari češki jezik, govorilo se je o čeških junakih, o češkem pravu, o slavni bojih. In oblika pesmi je kazala staro umet-

nost itd. Narod, ki se je pravkar prebudil iz 200letnega spanja, se je zasanjal v svojo preteklost, našel je v nji sile in navdušenja. Pisatelji so našli novih snovi, pesniki so posneli obliko, slikarji so slikali, učenjaki so videli odprto novo polje znanosti.

Vsi niso verjeli tem lepim sanjam. Med temi sta bila Čeh Dobrovski in Slovenec Kopitar, toda javno mnenje je bilo silnejše od trezne znanosti. Danes je jasno, da je bilo vse to velika, dasi lepa prevara. Dokazano je, da je imel Hanka skrito delavnico, kjer so se delali rokopisi. Treba je bilo celega stoletja, predno se je dokazala resnica. In še danes so ljudje, ki verujejo, da so bili rokopisi pristni. Tako n. pr. je bil izdan letos oklic na javnost od inž. Bareša, ki pozivlja vse dobre Čeha, da naj se stvar še enkrat preišče, da naj se vrne narodu vera v rokopise itd. Sklicuje se pri tem na slovenskega učenjaka majorja Žunkoviča, ki je baje neovrgljivo dokazal pristnost rokopisov. Oklic je pisan z navdušenjem, češ, da baš sedaj v vojni potrebuje narod teh pesmi, iz katerih je črpal svoje sile v najtežjih časih.

Seveda se narod češki danes rajši bori za deklaracijo, nego za rokopise. Tudi občina Kralj. Dvor je določila večjo svoto za izdajo novih dokazov, ki bi dokazali pristnost. Toda to so osamelci pojavi, ki ne bodo imeli uspeha. V. Hrubý je priobčil v zadnjem snopiču Češkega časopisa historičnega (1917, XXIII) temeljito študijo, v kateri je s pomočjo paliografije in fotografije dokazal, da je rokopis Zelenogorski in Kraljedvorski nedvomno Hankov.

no podporo za svoje invalide po § 2. cesarskega ukaza z dne 12. junija 1915 (v 6. št. »Domovine« je bila napačno tiskana letnica 1895), št. 161 drž. zak.

III. Ali nima invalid od svoje superarbitracije pa do takrat, ko začne prejemati invalidsko pokojnino, pravice do nobenih prejemkov?

Po superarbitraciji gre superarbitracijs. akt na predpostavljeno vojaško poveljstvo v potrditev, invalida pa takoj odpuste domov na dopust. Toda šele kadar pride superarbitracijski akt potrjen nazaj, kar traja včasih mesece, je invalid končno veljavno odpuščen iz vojaške službe in dobi z začetkom meseca, sledečega tej potrditvi, pravico do invalidske pokojnine. Do tega dne je imel invalid po prejšnjih vojaških predpisih pravico do popolne vojaške oskrbe oziroma do vojaške mezde, odgovarjajoči njegovu šarži, in do odškodnine za kruh in menažo, kar so mu imeli pošiljati od njegovega prejšnjega vojaškega oddelka. Po novem ukazu c. in kr. vojnega ministrstva, veljavnem od 1. februarja 1918 nadalje, ima omenjeni čas vsak invalid brez razlike šarže pravico do pristojbine 3 K na dan, ki jo ima dobivati od svojega prejšnjega vojaškega oddelka.

IV. Katere podatke mora poslati uredništvu »Domovine« vsakdo, ki želi kakega pojasnila v zadevi vojaških državnih podpor?

Kako je treba vse podrobnosti vsakega posameznega slučaja natančno opisati, je razloženo v 5. številki »Domovine« pod naslovom »Vojaška državna podpora«.

Ob Soči.

Živila za Goriško. Mnogo živil, namenjenih za Goriško, pojedno drugodi. Celo to se dogaja. V deželi lakota, živila za Goriško namenjena, jedo pa po drugih krajih. O tem je bilo govora tudi pri posvetovanjih pri ministrskem predsedniku, na kar je načelnik urada za prehrano izjavil, da gredo od sedaj dalje vsa nakazila od centralne naravnost v Gorico v roke gospodarskega urada. Umešavati se v to stvar nima nihče nobene pravice, marveč mora vsa pošiljatev brez vsake ovire vsakokrat dospeti v Gorico. Odredil je, da gresta dva odposlanca na Goriško in proučita sedanjí položaj. Tako je že prav odrejeno, samo da se bo tudi po dolgi poti z Dunaja v Gorico držali ministrov besed.

Deset avtomobilov. Vojaška uprava je dala na razpolago za obnovitev Goriške 6, za aprovizacijo pa 4 avtomobile. Tako pride do avtomobilov tudi gorska tolminka stran. Tam so avtomobili nujno potrebni.

Meja v Italijo se odpre. Vsled interpelacije poslanca Fona je ukazano poveljništvu jugozapadne armade, da se meja v Italijo odpre v onem obsegu, ki so ga imeli gospodarski stiki z Benečijo v mirnem času. To je vesela vest za Brice, Kanalice in Kobaridce, ki bodo odslej smeli v Benečijo in jih ne bodo zapirali zbog tega in vlačili po umazanih in ušivih čedadskih temnicah.

Vojaški dopusti. Čujemo, da so dobila vojaška poveljstva ukaz, da morajo dovoljevati vojakom z Goriškega dopuste v najširši meji. Treba takoj vlagati prošnje.

Potne listine za Goriško-Gra'diščansko izdaja odslej »k. u. k. Passierschein« v Gorici.

Goriška nadškof dr. Sedej se je vrnil v Gorico.

Rok za vračanje beguncev iz skupine A je podaljšan do 1. maja t. l. V domačem glavarstvu morejo dobivati podporo seveda še 60 dni po vrnitvi.

Beguncem na Hrvaškem se sedaj tudi redno izplačujejo podpore.

V olov so pripeljali na Goriško doslej 180. To so majhni voli, v primeri z našimi pravi pritlikavci. Za št. Andrež na primer, kamor se je kljub razvalinam vrnilo že precej ljudi, so obljubili 3 vole. Obdelanega bo letos malo, ker ni semen. Vreme pa je krasno, zemlja rahla. Ako bi se bilo pravočasno kaj pomagalo, bi imeli obilen pridelek, tako pa bo žalostno. Hudo je z aprovizacijo v okolici. Treba hoditi v Ajdovščino po tisto malenkost moke in stolčenega ovsa.

Kuhinje po najbolj vsled vojne prizadetih krajih otvori Rdeči križ.

Tržaški namestnik si je ogledal Števerjan in Kojko ter se živo zanimal za bedo v Brdih.

Politične vesti.

— **Deklaracijski shodi minolega tedna.** Dne 17. marca se je vršil v Žalcu narodni tabor, ki se ga je udeležilo daleč nad 7000 oseb iz vse Savinjske doline, gostje s Posavja, Brežic, Trbovelj, iz Dravske doline in tudi s Koroškega. Ogromna dvorana žalske hmeljarne je bila za polovico premajhna, zato se je vršil shod pod milim nebom. Shodu je predsedoval župan žalski. Fr. Roblek, govornika pa sta bila načelnik Jugoslovanskega kluba dr. Korošec in državni poslanec dr. Vladimir Ravnikar; prisotna sta bila zastopnika Hrvatov in Srbov, poslanca Ivan Peršić in Budisavljević. Resolucije izražajo popolno soglasje z majske deklaracije, zahtevajo splošni mir na podlagi narodne samoodločbe, odklanjajo neresne poskuse avstrijske vlade z malenkostnimi spremembami sedanje ustave reševati jugoslovansko vprašanje, ker je poravnava med narodi mogoča le v medsebojnem priznanju pravice do samoodločbe in narodne državnosti, ter končno izreka Jugoslovanskemu klubu popolno zaupanje. Po 50. letih je žalec zopet doživel impozanten narodni tabor: leta 1908, so se Slovenci v Žalcu izrekli za Zedinjeno Slovenijo, leta 1918, pa za Zedinjeno Jugoslavijo. Tako narašča naša narodna samozavest, ki mora končno zmagati. — Istega dne se je vršil velik shod v Dol. Logatcu pri Kramerju. Udeležba je bila ne le iz kraja in okolice, nego tudi z Vrhnik, Cerknice, Postojne in Hotedersice. Shodu je predsedoval domačin Iv. Zihel, poročevalec je bil dežel. poslanec Ad. Ribnikar. Resolucije so bile sprejete med živim pritrditvjem. — V nedeljo, dne 3. marca je priredil posl. Brenčič v Središču javen politični shod, ki je bil izredno dobro obiskan. Došlo je nad 700 volilcev iz bližnje in daljne središke okolice, tako da je zborovalna dvorana bila dosti premajhna. Shodu je predsedoval središki župan gosp. Šinko. Poslanec Brenčič se je bavil z jugoslovansko deklaracijo, vojaškimi podporami, rekvizicijami v splošnem in nujno svetoval zborovalcem, da se zlasti glede poslednjih ne puste zavesti do nepremišljenih korakov. Nadalje je podal pojasnila glede vinskega davka in omenil vprašanje državnega proračuna. Gospod Kolarič je prosil, da se naj zavzema I. K. za to, da se bo oproščalo take gospodarje, ki imajo večja domovja pa le po eno žensko moč doma, od vojaške službe in, da se naj gleda na to, da se bo pri določanju dohodninskega davka oziralo na stvarne zadeve, kajti zgodilo se je, da se je predpisalo nekemu manjšemu posestniku več davka, kot je vsa njegova posest vredna. Po zborovanju se je na predlog gosp. župana Šinka nabrało za dr. Krekov spomenik 108 K. Shod je pokazal složenost slovenskega življa središkega okraja v najlepší luči. — Posebne pomena je bil veliki shod v št. Ilju dne 17. marca. Takega shoda še ni videla Mislinjska dolina. Shodu je predsedoval župnik Roškar, poročevalec je bil državni poslanec dr. K. Verstovšek, govorili pa so tudi gg. Dršič, Rožman, kaplan Toplak, Krušič, Salomon i. dr. Navdušenje za jugoslovansko idejo prodira tudi v teh krajih v skrajno gorsko hišo med Šoštanjem in Slovenjim gradcem.

— **»Volkstag« v Gradcu.** Iz Gradca nam pišejo: Nemci se prav pridno pripravljajo na svoj »Volkstag«, ki naj protestira proti Jugoslaviji. Delajo vse meščanske stranke na vso moč. Agitacija za udeležbo po mestu in po deželi je naravnost ogromna. Posebno se trudijo nemški klerikalci.

— **Težave štajerskega kmetijstva.** Francel Girstmeier se v nekakem »odprtem pismu« obrača do deželne in državne vlade, češ, da je najskrajni čas, da misli na krepko, izdatno pomoč štajerskemu in posebno našemu kmetijstvu. »Drevo rabi za svoj obstoj korenin« piše, naš kmet pa vsled rekvizicij nima ne semen, da bi polja posejal in cloveških ter živinskih delavnih sil. V našem

mariborskem okraju se je naravnost blazno in vse križem rekviriralo po štajercijanski metodi. Po toči zvoniti je še redko kdaj pomagalo.

— **Koroško dijaško prašanje bodi jugoslovansko prašanje!** S samimi besedami, lepimi govori in članki ni nič storjeno: treba je dejanj. Inteligenca je življenjska moč naroda, inteligenca daje voditelje in prvobornike na političnem, gospodarskem in prosvetnem polju. Narod brez inteligentnih, dovolj izobraženih voditeljev je zapisan smrti. Število koroške inteligence pada od leta do leta; slovenskega koroškega dijaštva je vedno manj. Nemška pest zabranjuje slovenskim fantom vstop na srednje šole. Pri sprejemnih skušnjah na učiteljsku, realni ali gimnaziji se zahteva popolno znanje nemščine, a tisto peščico, ki se prebora skozi prve razrede, zaduše nemški profesorji čim prej v napredku. Kdor je Slovenec, ga zatirajo in preganjajo na vse načine. Zadržati se so se začeli slovenski dijaki, ki so bili že vpisani za Slovence, prepisovati za Nemce. To delajo seveda iz obupa. Nekatere pošljejo domov, drugi se dajo vjeti v nemške vabe, tretji se prelevijo sami, da bi imeli mir in da bi mogli napredovati. Število slovenskega dijaštva je na vseh celovških srednjih šolah padlo v toliki meri, da ga skoro sploh ni več. Leta 1912, je bilo na celovški gimnaziji poleg 404 Nemcev še 74 Slovencev, a celovški realni poleg 374 Nemcev samo 5 Slovencev; na celovškem učiteljsku je bilo l. 1913, poleg 200 Nemcev le 7 Slovencev. Vsi strastni izbruhi Nemcev proti našim koroškim rojakom med vojno, vsa obrekovanja, natolcevanja, da so srbofilni, rusofilni, panslavisti, so zagrenila življenje in učenje našim koroškim dijakom. Nikdo ne more pojmiti, kako koprni duša takega dijaka po svobodnem dihanju; posebno dijaški naraščaj, ki je tolikokrat čul od profesorjev Angererja, Wutteja itd. slavospeve na svobodo, na pravico, na prosti razmah, ki je čul govoriti o titanski nemški filozofiji, ki je vrgla vse jarme raz sebe, o Lutru, ki je strl »srednjeveške okove«. Kako bi ne koprnel slovenski dijak po svobodi, po rešitvi od nemškega jarma. Da! Ločitev, tudi tu! Osvobodili bi se radi smrtnega obijema nemških srednjih šol. Kako krasno bi to bilo, če bi imeli slovensko gimnazijo, slovenske profesorje! Prišlo bi najmanj 300 slovenskih koroških dijakov študirati in tudi tu bi bilo narodnega boja konec! Tu je treba dejanj vseh zavednih Slovencev: s koroško katastrofo se začena vseslovenska nesreča. Osnovati treba vseslovenski dijaški fond za koroško dijaštvo, ki bo prevzemal slovenske dijake v popolno oskrbo ter jih dal izšolati na kranjskih srednjih šolah. Vsi Slovenci vsaj preživimo 100 koroških dijakov vsako leto okoli 9 mesecev! Korošci — starši in rodoljubi — bodo radi sami vsaj polovico stroškov pokrili, drugo polovico pokrijemo mi, zlasti oni, ki so brez otrok ali so imoviti. Ta ali oni bi vzeli koroškega dijaka brezplačno na stanovanje, ta ali oni bi mu dajal hrane, tretji bi ga oblačil, četrti mu kupoval knjige. Vse pojde, treba le energične, agilne organizacije. Če vzdržimo vsaj deset let, bo dobila Koroška krepak, zaveden inteligenčni naraščaj. To je delokrog za našo Stražo, za naše ženstvo, za vsa naša društva in politične stranke!

— **Velik shod slovenske mladine** se je vršil v Pragi. Prišli so tja zastopniki poljske mlade generacije, ki zahteva, da naj stopi mlada politika v ozko zvezo s Čehi in Jugoslavi. Ta korak je znamenje, da so Poljaki spoznali, da je njih rešitev le v skupnem delu vseh slovanskih narodov. Poljska mladina ni vedno razumela naših težav — sedaj so tudi oni prišli do prepričanja, da v zvezi z Nemci ne morejo upati na veliko bodočnost. Mladina ima bodočnost — torej na noge!

— **Zavezniki.** Na hrvaški Reki je začela madžarska državna policija preganjati one duhovnike, ki so podpisali majske deklaracije; pozvala jih je v urad ter zaskrbevala v madžarskem jeziku. Končno jim je zagrozila z ječo do petih let. V zagrebškem klerikalnem frankovskem dnevniku pa je župnik Iv. Jemeršič napadel narodno zavedne frančiškane in kapucince ter jim zagrozil tako - le: »Le naj pride na jesen frater kupit žita, mašti in vina (na kmete)! Dobi jih s kolom pre-

ko pleč, poženemo ga s svojega hrvatskega praga k Jugoslovonom, naj jih oni prežive, ker že hočejo z njimi proti hrvatstvu delati in glasovati! Madžari, renegati, nemškutarji in hrvatski frankovci so lepi zavezniki. S frankovci pa se bratijo naši dr. Šusteršiči in »Resničarji«.

= Kaj hočejo Nemci? To je povedal nedavno umrli nemški pisatelj Karel Jentsch v podlistku »Der Krieg und die Volksschule« v »Zeit« dne 21. decembra 1916, kjer pravi med drugim: Narod, ki je tako izobražen, na duševno delo in finejše potrebe navajen (kakor nemški), takšen narod nima delavcev za umazana in sitna telesna dela. Za ta opravila potrebuje delavcev iz drugih, manj izobraženih dežel in plemen. Zato bi se moralo nemško gospodarsko ozemlje razširiti čez vzhodno Evropo in zapadno Azijo, bodisi v obliki aneksij ali pa da se te dežele mirnim potom v kaki drugi obliki pritegnejo pod nemški vpliv. S tem bi se ustreglo trem nujnim potrebam nemškega naroda: 1. s povzdigo poljedelstva in živinoreje v teh redko naseljenih in slabo obdelanih deželah bi se odpravilo pomanjkanje živil in krmil; 2. prebitna nemška inteligenca bi bila preskrbljena z znanstvenim, umetniškim, upravnim, vodilnim in nadzornim delom; 3. za nižje službe bi dobili potrebno število voljnih delavcev. Zato tudi nemški odpor proti slovenskim šolam.

= Slovaki za odločno politiko. Iz Turčanskega Sv. Martina poročajo, da se med zavednimi Slovaki pojavlja gibanje, naj bi se dosedanje politično mirovanje nehalo in naj bi se zopet začela odločna narodna politika. Spočetka vojne je madžarska vlada slovaško ljudsko stranko razpustila ter vsem slovaškim političnim in kulturnim društvom zabranila delovanje. Zdaj naj bi se pasivnost v budimpeštanskem parlamentu opustila ter naj bi se začela aktivnost povsod, kjer pridejo lahko želje. Slovaki do izražanja in njihove težnje do izpolnitve. Velikih uspehov niti od aktivne politike ni pričakovati, toda politična organizacija je povsod ustvarjena vta namen, da baš v najtežjem času drži narod skupaj in da se ohrani brezpogojna disciplina. Slovaški narod ne potrebuje ljudi, ki se samo v dobrih časih zanimajo zanj, nego potrebuje mož, ki baš v najtežji dobi, kakršna je danes, pogumno delajo za narodno stvar. Zdaj je treba, da se ves slovaški narod zedini, ker le veliki narodi si lahko dovolijo igranje s političnimi, socijalnimi in verskimi gesli. Slovaki pa so mal, šibek narod, zato, morajo imeti le eno geslo: Narod in svoboda! Morda bi koga motilo obetanje vlade, da bo njena politika napram Slovakom v bodoče bolj prijateljska. Taka nagrada za vse žrtve, ki so jih prinesli Slovaki za državo teko mvojne, je podobna medalji iz brona, ki so jo dali slugi za zvesto službovanje ter ga nato odpustili, da od glada umira. Tako nagrado treba odkloniti. Takih člankov je izšlo v raznih slovaških listih celo vrsto. Zato skliče bivši predsednik slovaške ljudske stranke v kratkem sestanek, da se sklene novo krepko delovanje zedinjenega demokratičnega slovaškega naroda.

= Bolgari in Madžari — bratje. Bivši madžarski minister Albert Berzeviczy, predsednik ogrske akademije, je te dni predaval v Sofiji o Bolgarih in Madžarih. Prisotna je bila baje »vsa sofijska inteligenca«. Ali pa so bili to res Bolgari, ne vemo. Predavatelj je trdil, da »veže Bolgare in Madžare krvno sorodstvo«. »En val turanskega plemena se je razlil na današnjih bolgarskih tleh: nastal je narod, ki je dobil naslov Prusov na Balkanu, to so današnji Bolgari, — drugi val se je razlil od Karpatov ob osrednji Donavi, se pomešal s tamošnjimi narodi, — to so današnji Madžari. Duša pa je ostala v obeh narodih enaka.« Tako je pel Madžar. Listi poročajo, da so bili pristni »Bolgari« izredno navdušeni, ko je predavatelj naglašal plemensko edinstvo med Bolgari in Madžari. Temu navdušenju bo sledil neizogibno strašen maček.

Minuli teden.

Dne 15. t. m. je šel državni zbor na velikonočne počitnice. Zasedanje je trajalo od 22. januarja do 15. marca, tekoma katerih je Jugoslovanski klub razkril z interpelacijami nešteto krivic, ki so jih morali Jugoslovani pretrpeti tekom vojne, doslej. Neustrašenost in značajna neomahljivost naših poslancev, ki imajo v Cehih vsekar zveste soborilce in ki niti pri glasovanju za državni proračun niso prav nič odnehali, ta dosledna opozicija Jugoslovanskega kluba je prisilila vlado, da je končno izjavila, da se jugoslovansko vprašanje mora rešiti ter je obetala reformo ustave. Vlada sama torej priznava, da dosedanja ustava nima več pravne podlage, da jo je treba temeljito izboljšati ter da se z Jugoslovani ne gre več igrati. Mera je res zvrhoma polna! Glede najstarejših in najmlajših črnovojnikov so dosegli Cehi in Jugoslovani izdatne olajšave. Takisto se je dosegla glede revizije živine na Kranjskem in Štajerskem nujno potrebna omejitev. Glede obnove akcije za Goriško se je doseglo, da se od besed prestopi k delu. Vojni kreditni zavodi že poslujejo. V debatah glede odškodnine po vojni oškodovanih, žaljenih ali celo uničenih ter glede izboljšanja dohodkov duhovščine so postavili naši poslanci bistveno važne predloge. Državni zbor je rešil tudi zakonske načrte o zvišanju plač moštva v vojski, o rentnem davku in vojnih dokladah; vseh debat so se udeležili odlično tudi slovenski poslanci. Glede draginskih doklad učitelstvu je zbornica sprejela predlog posl. Jarca, naj prispeva država s 70, dežele pa le s 30 odstotki; vlada vztraja, da naj prispeva država 50, dežele pa tudi 50%. — Na Ogrskem imajo krizo zaradi volilne reforme. Vse pa se trudi, kako bi oslepili nemadžarske narode ter spremenili veliko madžarsko manjšino vendarle umetnim potom v veliko večino. — V Dalmaciji so uvedli tudi preki sod, kakor v Bosni in Hercegovini. Na Hrvatskem madžaroni in frankovci spletarijo proti banu, koalicija pa se boji Madžarov tako, da je prepovedala v Zagrebu javno proslavo Preradovičevega 100. rojstnega dne. Po šolah se sme proslava vršiti, zato pa so imela vsa mesta v Dalmaciji in Hrvatskem lepe slavnosti v počast jugoslovanskega proroka pesnika. — Na Koroškem je celovski škof, pokrovitelj Družbe sv. Mohorja, prepovedal duhovščini agitirati za majsko deklaracijo in se vobče udeleževati narodnega političnega delovanja. Ta škof pa političnega hujškanja nemškimi duhovnikom ni prepovedal. Zato menimo: Skrajni čas je, da se razmere pri Družbi sv. Mohorja temeljito premene. Tak škof ne imej besede glede naše družbe! — Skupščina v Moskvi je mirovno pogodbo boljševiške vlade z osrednjimi vlastmi odobrila. Trockij je postal gubernator v Petrogradu. Boljševiki se pogajajo z Ukrajino. Antanta se je pogodila z Japonijo, da zasede dele Sibirijske, a podjetje mora biti naperjeno le proti Nemčiji. — Pogajanja z Romunijo še niso zaključena. — V Ukrajini prodirajo nemške in naše čete že preko Ode-se. Na zapadni fronti se pripravlja baje nemška ofenziva.

Vojni dogodki.

Italijansko bojišče. Vrše se izvidni pohodi, patrolje delujejo, dan na dan so zračni boji. Artiljerija na obeh straneh deluje po Lagarinski dolini, okoli Montella in ob Zensonu. Od Piave se čuje grmenje jako daleč v zaledje. Nemški zrakoplov, ki je bil priplul nad Neapelj, je napravil tam precej škode in povzročil velik strah po vsej Italiji. Poročajo, da se na italijanski fronti nahajajo tudi že Amerikanci.

Nizozemski je antanta zagrozila, da ji rekvirira ladje, če jih prostovoljno ne da na razpolago. Nizozemska se je tej zahtevi vklonila in že se slišijo iz Nemčije glasovi, ki groze holandski državi. Antanti bi bilo prav, če bi se Nemčija zapledla še v vojno z Nizozemsko, ker računa s tem, da bo morala v tem slučaju Nemčija vzeti s francoske fronte vsaj 400.000 mož.

Na francoskem bojišču še ni prišlo do večjih bojov, pač pa se ponavljajo dan na dan manjše praske.

Slovenke!

Dne 24. marca ob 11. dopoldne vse v dvorano hotela Union k slavnostni izročitvi podpisov za jugoslovansko deklaracijo!

Tedenske vesti.

— Hitite z delom! Dogodki glede naše bodoče usode se hitro razvijajo. Pripravljeni moramo biti, da organizirani, če treba z vso silo, poudarimo jednotno narodno voljo in zahtevo. Brez organiziranosti po krajevnih skupinah je to nemogoče. Zato, ne odlašajte! Mnogi so se že organizirali in drugi — hitite — hitite!

— Jesenice. Pred dobrim tednom se je vršil na Jesenicah jako dobro obiskan sestanek, ki je izvolil pripravljalni odbor za krajevno organizacijo jugoslovanske demokratične stranke. V odboru so zastopani vsi sloji in tudi ženske. Odbor marljivo deluje in bo kmalu mogel poročati glavnemu odboru o svojih uspehih. Že pred vojno so bile Jesenice v narodnem in kulturnem oziru ena najživahnejših točk na Gorenjskem in so ostale to tudi še sedaj. Iz demokratičnega dela so izvirali uspehi pred vojno in z demokratično narodno slogo jih bodo dosegali tudi poslej.

— Ženska podružnica Cirila in Metoda na Jesenicah je priredila na pustno nedeljo zabavni večer in poslala Družbi od čistega dobička znesek 800 kron ter plačala še stare dolgove jeseniškega vrtca. Pozneje se je v prid tej podružnici uprizorila igra »Nioba«, katere čisti dobiček v znesku 400 kron se je istotako nakazal Družbi. Na Gorenjskem je še mnogo spečih podružnic, ki naj si to vzamejo za vzgled!

— Iz Št. Lamperta pri Litiji nam pišejo: Žene in dekleta iz občine Št. Lampert pri Litiji se pridružujemo izjavi Jugoslovanskega kluba z dne 30. maja 1917. Izrekamo tudi zahvalo prevzvišenemu g. knezoškofu dr. Antonu Bonaventuri Jegliču za njegov odločni javni nastop in vsem voditeljem slovenskega naroda, kateri so izjavili, podpirati majniško deklaracijo za našo srečno bodočnost. (Sledi 284 podpisov.) Vrle žene in dekleta so ob tej priliki nabrale med seboj 356 K 98 vin. za dr. Krekov spomenik.

— Narodna zavednost šentiljskih Slovencev. Šentiljski Slovenci so, tako nam piše prijatelj, dne 10. marca pokazali vsi, kako se zavedajo svoje narodne dolžnosti. Niti enega ni bilo na »Volkstagu«, pač pa se jih je mnogo zbralo v šentiljskem slovenskem »Domu«, ker so nemčurji grozili, da ga napadejo; premislili so si pravočasno, čeravno so imeli seboj svojega prijatelja, vladnega komisarja Schaffenratha. Naši zavedni šentiljčani so se od srca smejali, ko so videli klaverno družbo in udeležbo, kljub temu, da so 14 dni popreje pričeli z agitacijo in agitirali do zadnjega trenutka na žive in mrtve. Slovenski Št. Ilj ne pade nikdar! — Dr. Mravljak iz Maribora, ki mu slovenski groši teknejo, je obljubil, da bodo Nemci prirejali tudi v »čistoslovenskih krajih shode«. Naj le pridejo in poskusijo, kaj se pravi, rovatiti proti jugoslovanskim zahtevam!

— Kako grof Clary reže slovenskim dijakom — kruh. Blagopokojni slovenski rodoljub zdravni. Ferk je zapustil ogromno večino svojega premoženja, vsoto 400.000 kron kot ustanove za slovenske dijake mariborskega in šentlenartskega okraja. Ta ustanova pa še sedaj ni bila izročena svojemu namenu! Na tozadevna dreganja je cesarski namestnik doslej vedno rabil izgovor, da akti še leže pri mariborski občini, ki se ima izraziti o umetnosti ustanove. Nemška občina se naj izjavi o slovenski zadevi! Nemška občina, ki stoji pod vplivom vsenemškega protestantskega pastora dr. Mahnerta, znanega slovenozorca! Sedaj se je zadeve lotil poslanec Verstovšek in dognalo se je, da akti leže — pri cesarskem namestniku grofu Claryju! Poslanec Verstovšek je sedaj tozadevno vložil novo vlogo. — Grof Clary, zastopnik krone, ne biča samo slovenskega kmeta in meščana, on pusti tudi slovensko deco — stradanja poginiti. Proč od Gradca in Dunaja!

— Organizacija slovenskih stalnih in zasebnih uslužbencev v Mariboru. V Mariboru se je vršilo zborovanje slovensk. usluž-

bencev. Na zborovanju se je sklenilo, da se ustanovi organizacija slovenskih stalnih in zasebnih uslužbencev za Maribor in mariborski politični okraj. Namen društva je, nastopati v sedanjih težavnih časih za izboljšanje položaja slovenskih stalnih in zasebnih uslužbencev v gospodarskem oziru. Organizacija je potrebna: tekom vojne se je dokopalo na površje trgovstvo, po večini na stroške ravno manj premožnih slojev. Socijalna demokracija stremi za tem, da zavladajo njene teroristične ideje potom mas, ki naj umništvo potisnejo v nekako duševno proletarstvo. Društvo obeta torej postati ena najmočnejših slovenskih organizacij v Mariboru, ki ji bo v bodoče gotovo določeno, v gospodarskem oziru igrati vlogo. Ker je nameravana le mala članarina, lahko pristopijo prizadeti v velikem številu. Seveda lahko pristopijo tudi ženske članice, ki jim gre popolna društvena enakopravnost z moškimi člani društva.

— **Nervoznost mariborskih Nemcev.** Kot blisk se je raznesla v ponedeljek, dne 11. marca po Mariboru med Nemci vest, da je cesar proglasil — Jugoslavijo. Ti ljudje so celo vedeli povedati, da Maribor in Slovenske gorice ne bodo v Jugoslaviji, pač pa vse južno od Drave. V popoldanskih urah se je govorilo, da je bil to vse poskus, kako bi se v morebitnem slučaju javnost ene kot druge narodnosti zadržala. Torej nekaj — »alarm na poskušnjo« . . .

— **Dijaški koncert v Mariboru.** Slovenski dijaki, ki so vpoklicani v vojaško službo, so priredili — tako poročajo iz Maribora — dne 3. marca v restavraciji Narodnega doma dobrodelni koncert, ki je bil sijajno obiskan. Dijakom so pomagale tudi druge moči, med njimi naša požrtvoval. Tržačanka pevka ga. Stularjeva in soproga sodnega svetnika ga. Bizajlova iz Kobarida. Dijaška kuhinja in slovenska šola sta dobili lepe svotice.

— **Dr. Pivko.** Iz Maribora nam pišejo: Slučaj dr. Pivkova je dobil na mah povsem novo lice. Preiskovalna komisija vojaške oblasti je namreč dognala, da se dr. Pivko ni vdal, ali, kakor je trdil poslanec Markhl iz Celja, dezertiral, marveč, da je bil sam nevarno in težko ranjen ter obležal z drugimi junaki svojega oddelka, nakar so ga Italijani odvedli v vojno vjetništvo. Informacije je podajal celjskemu nemško - nacionalnemu državnozbornemu poslancu neki nadporočnik, ki se je bil najbrže pravočasno junaško spravil v zaledje na varno. Oba gospoda sta torej prav dobro vedela, da slepita javnost z docela neresničnimi trditvami.

— **Velika železniška nesreča na Fali ob Dravi.** Iz Fale pri Mariboru nam pišejo: V prvih jutranjih urah dne 16. marca se je tu pripetila velika nesreča. Tovorni vlak, ki prihaja iz Maribora, je zavozil v vlak z vojak, ki so bili na poti domov na dopuste. Oba vlaka sta bila strašno zbita, proga vsa zadelana. En železničar je bil takoj mrtev, osem vojakov pa so že do predpoldneva potegnili izpod kupov smrtnonevarno ranjene. Pravi vzrok nesreče še ni dognan. Iz Maribora sta došla dva pomožna vlaka. Vsled nakupičnega razbitega železniškega materiala, je bil ves promet Maribor - Celovec in obratno od trenutka nesreče pa tja do večera docela nemogoč. Tovorni in osebni vlaki so vsi morali izostati. Prvi osebni vlak dne 16. marca je mogel šele po 6. zvečer zapustiti Maribor. Škoda je, naravno, ogromna. Prihitelo je mnogo usmiljenega prebivalstva od vseh strani okoliških občin, da pomagajo pri reševanju ranjencev. To je že tretja velika nesreča od novega leta sem. Nesreča bi bila lahko postala katastrofa, ker sta trčila oba vlaka skupaj na ovinku strmine ob Dravi tik pred mostom, koder gre skoro navpik v de-roče valovje sedaj precej narasle, divjepe-neče se Drave.

— **Jugoslovanski večer v Pragi.** Jugoslovanski visokošolci v Pragi pripravljajo za velikonočni ponedeljek jugoslovanski večer. Vseučiliški profesor Machal bo govoril o kulturnih razmerah pri Jugoslovanih; odposlanec Jugoslovanskega kluba pa o našem ujedinjenju. Pri zabavnem delu bodo sodelovali najodličnejši praški umetniki, med njimi baritonist Ouřednik, altistka Gabr. Horvatova in režiser Dobrovolný. Večer obeta biti prava manifestacija češko - jugoslovanskega pobratimstva.

— **Kupčevanje z laškim plenom.** Iz Maribora nam pišejo: Nemški »Heereseseisenbahnerji« imajo vse polno zaloga blaga, kave, riža itd. iz italijanskega vojnega plena. Eni pravijo, da ga kupujejo od rajhovskih vojakov, drugi, da imajo svoj poseben način priti do njega. Nemški železničarji to prodajajo nemškim komijem, ti pa »pod roko« občinstvu. Cene so naravnost pravilčno visoke. Gre za oduševstvo najhujše mere. Navijalci cen ostajajo nekaznovani. Če pa zahteva slovenski kmetovalec le dva vinarja za kako stvar več, ga pode kot psa, mu vzamejo blago, obsodijo na globo in še — vtaknejo v luknjo za tedne in mesece. Avstrijska justica! . . .

— **Poletni čas se začne v Avstriji in na Ogrskem** dne 1. aprila zjutraj ob 2. in se konča dne 29. septembra ob 3. zjutraj. Ure bo treba torej dne 1. aprila pomakniti za eno uro naprej. V Nemčiji se začne poletni čas dne 15. aprila in bo trajal do 16. septembra.

— **Nesrečni begunci!** 72letna begunka Marija Dominko je svoj čas zbežala iz Renč na Zgornje Štajersko. Ker se ondi z Nemci ni mogla sporazumeti in je bila aprovizacija slaba, se je preselila v Litijo. Vso svojo imovino: obleko in živila je spravila v zaboje in kovčke ter jih odpeljala že prej na svoj novi dom. Prišedši v Litijo, je vsak dan vpraševala na kolodvoru po svoji prtljagi, ali prtljage ni bilo od nikoder. Potem je stara žena romala po Dolenjskem in povsod izpraševala po svojih stvarih. Končno jej je napisal neki begunc v Zatični prošnjo na postajnega načelnika prejšnjega njenega bivališča, naj poižve, kam so odpeljali prtljago begunk Dominikove in naj jo pošljejo nemudoma v Litijo. In glej, kmalu je došla vest, da je prtljaga že na litijski postaji. Žena je vsa srečna odpeljala svojo imovino — vsega skupaj 8 kvintalov — v svoje novo stanovanje. Ko pa odpre kovčke in zaboje, najde v njih samo v slamo zavito kamenje. Že na Zgornjem Štajerskem so jej tatovi na železnici vse pokradli. V mirnem času bi bila imela uboga žena nad 6000 kron škode; sedaj pa je izguba seveda mnogo večja. Brez obleke, brez denarja in brez živila je reva, pa vrhu vsega še na tujem. — In koliko je takih slučajev!

— **Tatvine.** Iz graščine baronice Müllerjeve pri Dobrovi blizu Ljubljane so ukradli tatovi oprave, obleke, čevlje in drugih stvari v vrednosti nad 3000 kron. — Na ljubljanskem kolodvoru je bilo iz vagona pri kurilnici ukradenih 45 vreč loja, vrednega nad 13.000 kron. — Na kolodvoru v Zalogu je neki vojak zasačil štiri moške, ki so kradli špeh. Iz vagona je zmanjkalo za 900 K špeha. — Iz ljubljanske kazinske restavracije je bilo ukradenih 25 gnjati, 1200 jajc, 20 kg masti, kave, mila, sveč l. dr., v vrednosti 5000 K. Kradla sta neki vojaški voznik in njegova ljubica J. Jančar, ki je služila prej v kazni.

— **Nezgode.** Pri Sv. Jurju pod Humom je neki Hiršelj napadel cerkovnika Martina Kneza in delavca Ivana Čopa iz Trbovelj. Ranil ju je z nožem jako nevarno. Oba so pripeljali v deželno bolnišnico. Čop je že umrl. — V Planini je tolkel 14letni Anton Svetnik po najdeni patroni, ki je eksplodirala. Deček je težko poškodovan na rokah in nogah ter v obrazu. — Fran Grbec v Ročinjah na Kanalskem je zagnal od sebe ročno granato. Razletela se je in zadela Katarino Grbevo, ki je težko poškodovana. — Blizu Milj pri Trstu je vrgla dne 14. marca silna burja kapitana M. Dinellija z ladje »Dori« v morje. Priskočili so mu urno na pomoč, a so potegnili že mrtvo truplo na ladjo. — Dne 11. marca je šel veleposestnik graščak na Krpi v Belokrajini Zorc s svojim gostom ribe lovit. Gospoda sta vzela seboj tudi puške. Gost je ribaril, Zorc pa je šel pogledat, ali niso v bližini race. Pri prodiranju skozi zaraščeno grmovje se mu je izprožila puška, ki je zadela njega samega v pljuča, da je bil na mestu mrtev.

— **Umrli so:** V bolnišnici v Kandiji mesar Josip Schwirt, — pri Sv. Marjeti pri Ptuj po-sestnik Marko Rižnar, — v Ljubljani kaplan Ivan Traven, ravnatelj Zadrude centrale, — v Porečah pri Gospe Sveti nadučitelj Fr. Rader, — v graški bolnišnici Josip Presker, trgovec v Zrečah pri Konjicah, — v Črnučah kovaški mojster posestnik Ludovik Bezek, — v umobolnici v Kromeržu Angel Mohorovič iz Kojsega, — v Paternodrfu na Nižje Avstrijskem begunka M. Mermolja dne 13. februarja, — v Ljubljani dne 18. februarja Avgust Mrzlikar, c. kr. stražmojster in trafikant, — dne 15. februarja na Rečici ob Paki skladiščni nadzornik južne železnice v pokouju Ivan Kenda, — v Trstu Fr. Koželj, sprevednik drž. železnice, — v Loki učitelj - voditelj Josip Zorn, — v Ljubljani 3½letni sinček dr. Roka Jesenka, Julijana Semen, hči okr. sodnika in Pavla Cidrich, učiteljica, — v Družinski vasi pri Beli cerkvi 90letni Jakob Košar, bivši posestnik, mlinar in žagar, — v Ljubljani Mici Petrovič, — v Tupaličah pri Predvoru Fidelis Urbančič, star 78 let, — v Šoštanju Antonija Rajšterova, soproga slovenskega hotelirja, — v Divači Pina Goriškova roj. Mohorčič, — v Gradcu begunc

iz Gorice, brivec Josip Merlo, — v Kostanjevici Josipina Hanzlowsky, soproga c. kr. gozdarja, — v St. Vidu nad Ljubljano Alfonza Dereani, soproga zdravnika dr. Emanuela Dereanija, — v Ptuj trgovca in posestnika Josip Kasinur, — v Celju trgovca Ferdinand Staudinger.

Vsled vojnih razmer ni nikomur mogoče pošiljati lista brezplačno. Zato dobe prihodnjo številko le oni, ki so plačali naročnino.

Listnica uredništva.

Za ljubljanske naročnike smo današnji številki priložili položnice.

— **Velikonočna številka »Domovine«** izide na 12. straneh z zelo raznovrstno vsebino. Prinese tudi karikature, ki predstavljajo velikonočni »žegen« leta 1913. in leta 1918. Po možnosti bomo prinašali v bodoče v vsaki številki vsaj po eno risbo.

Ljubljanska kreditna banka v Ljubljani.

Delniška glavnica . K 10.000.000.—

Rezervni fondi . . . K 1.500.000.—

Podružnice:

v Splitu, Celovcu, Trstu, Sarajevu,
Gorici (t. č. Ljubljani) in Celju.

Sprejema vloge na knjižice in na tekoči račun.

Nakup in prodaja vseh vrst vrednostnih papirjev, deviz in valut. Vnovčevanje kuponov, izžrebanih zastavnih pisem in obligacij.

Nakazila in kreditna pisma. Borzna naročila.

 Promese
k vsakemu žrebanju.

 Posojila
na vrednostne papirje.

Eskontovanje menic.

**Sprejemanje
vrednostnih papirjev v
hrambo in oskrbovanje.**

Stavbeni krediti.

Aprovizacijski krediti.

Poslovnica c. kr. avstrijske državne loterije.

Raznoterosti.

* **Kruh za — pse.** V Rimu izdajo v kratkem krušne izkaznice za pse. Dobe jih samo policijski psi, dalje psi, ki stražijo knjižnice, muzeje, zbirke umetnin, potem vsi, ki se porabljajo za trgovinske namene in končno oni, ki vodijo slepe. Kruh, ki se bo razdeljeval na te izkaznice, bo narejen iz močnih odpadkov.

* **Naš vojni kruh.** Naš vojni kruh je težak, je dejal Janez. — Kakor življenje! je odgovoril Jože. — In rumen! je dejal Janez. — Kakor nekaj grdega, se je nasmejal Jože. — In razpada! je nadaljeval Janez. — Kakor naš državni zbor! — In grenak je! — Kakor ta vojta. — Pa ne prebavljiv! — Kakor ministrski govori. — In drag! — Kakor vojne skušnje. — A človek nikoli ne vé, če ga ni premalo. — A tudi nikoli, če ga ni preveč. za uporni želodec. Misliš, da ješ kruh, a uživaš žaganje, ješ, da bi živel, a želodec odpove in pogineš.

* **Strah pred lakoto.** Pri trgovcu in posestniku Schnuru v Gradcu so našli 2200 kg kislega zelja, 600 kg repe, 330 kg koruze, 410 kg moke, 165 kg koruznega zdroba, 1000 jajc, dalje veliko množino jabolk, krompirja, masti, kave, ječmena, šokolade, čaja, sladkorja, čebule, rozin, kako, gob, paprike, ruma, kisa, olja i. dr. ter tobaka, cigaret in vžgalic. Pred sodiščem se je Schnur izgovarjal, da se je silno bal lakote, zato si je napravil zalogo. Obsojen je na 3000 kron globe ali štiri mesece zapor, ker je jasno, da je hotel le nesramno dobičkariti.

* **Jajca iz Ukrajine.** Dunajski prekupovalci jajc imajo tudi svoj strokovni list. Ta list piše: »Mirovni sklep z Ukrajino nam ne prinese samo kruha, nego tudi dovolj jajc, tako da nas ne bo predolgo več stiskala odvisnost od Ogrske in Galicije. V mirnih časih je dala Ukrajina na leto 10.000 do 15.000 vagonov jajc. Ker odpade konkurenca antantnih držav, ki so dobivale od ondot velike množine, nam jajc ne bo manjkalo.« — Če bo le res tako! Doslej je jajca silno težko dobiti. Celo na deželi jih je treba plačevati po 50—70 vinarjev, v mestih pa celo po 80 vinarjev do 1 K. Najraje pa jih zamenjajo kmetice za sladkor, a tega nima danes nihče preveč.

* **Ruski koledar,** ki je doslej zaostajal za našim za pol meseca, so pomaknili sedaj toliko naprej, da smo skupaj. Dne 31. januarja je takoj sledil 14. februar, tako da je štel letos na Ruskem februar samo 15 dni.

* **Motorne sani** je izumil neki tehnik v Kirchbühlu na Tirolskem. Pri 10 odstotkih napetosti ceste prevozijo te sani 8 km na uro.

* **Madžari znajo.** Pri najnovejši preiskavi budimpeštanskih skladišč so našli v enem izmed njih 179 zabojev kakao, 10 sodov marmelade, 109 zabojev cikorijske, 11.000 kg in še 422 zabojev mila, 25.000 zabojev vžgalic, 6000 kg kavičnega nadomestka, 5 zabojev in 7500 zabojev sveč ter celo zračno letalo, ki je služilo za vtihotapljanje blaga.

Odgovorni urednik: Emil Vodeb.

Tisk »Narodne Tiskarne« v Ljubljani.

Izdaja: Konsorcij »Domovina«.

Vabilo

rednemu občnemu zboru

za 30. upravno leto

Posojilnice v Ribnici

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil

v nedeljo, 24. marca 1918 ob 3. uri pop.

v posojilničnih prostorih.

DNEVNI RED:

1. Poročilo in odobrenje računa za leto 1917.
2. Volitev načelnštva in računskih pregledovalcev za leto 1918.
3. Slučajni predlogi.

Ako bi bil občni zbor nesklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem prostoru s prvotnim sporedom drugi občni zbor, ki je sklepčen ob vsakem številu zastopanih deležev.

Načelstvo.

Dr. med. univ.

Alojz Zalokar

je začel ordinirati od 2 do 4 popoldne
v Ljubljani, Sodna ul. 1
I. nadstr.

kot strokovni zdravnik
za kirurgijo, porodništvo in
ženske bolezni.

Razširjajte „Domovino“!

Prva južnoštajerska

Vinarska zadruga

v Celju

reg. zadr. z omejeno zavezo

priporoča svoja priznana dobra štajerska, z jamčeno pristna vina vseh vrst po zmernih cenah.

Kmetska posojilnica ljubljanske okolice

registrirana zadruga z neomejeno zavezo v Ljubljani

obrestuje hranilne vloge po čistih

4 1/4 %

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje
posojilnica sama za svoje vložnike.

Rezervni zaklad K 1.000.000.

Hranilne vloge K 23.000.000.

Ustanovljena leta 1881.

Mestna hranilnica ljubljanska

Prešernova ulica števil. 3,

naivejša slovenska hranilnica

je imela koncem leta 1917 vlog	K 66.800.000
hipotečnih in občinskih posojil	„ 27.000.000
in rezervnega zaklada	„ 2.000.000

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje najvišje po

4 %

večje nestalne vloge pa po dogovoru.

Hranilnica je **pupilarno varna** in stoji pod kontrolo
c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5 %, izven Kranjske pa proti 5 1/4 % obrestim in proti najmanj 1 % ozir. 3/4 % odplačevanju na dolg.

V **podpiranje trgovcev in obrtnikov** ima ustanovljeno
Kreditno društvo.